

Veronika Paulsen
Kristin Thorshaug
Berit Berg

«Det hadde vært fint å få være med å velge»

Brukerundersøkelse blant flyktninger i bofellesskap

 NTNU

Samfunnsforskning AS

Veronika Paulsen, Kristin Thorshaug og Berit Berg

“Det hadde vært fint å få være med å velge”

Brukerundersøkelse blant flyktninger i bofellesskap

 NTNU Samfunnsforskning AS Avdeling: Mangfold og inkludering Postadresse: 7491 Trondheim Besøksadresse: Dragvoll Allé 38B Telefon: 73 59 63 00 Telefaks: 73 59 62 24 E-post: kontakt@samfunn.ntnu.no Web: www.samforsk.no Foretaksnr. NO 986 243 836		Rapport	
		TITTEL	
		“Det hadde vært fint å få være med å velge”. Brukerundersøkelse blant flyktninger i bofellesskap.	
		FORFATTERE	
		Veronika Paulsen, Kristin Thorshaug og Berit Berg	
		OPPDRAGSGIVER	
		Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)	
ÅR	ISBN	PROSJEKTNR.	ANT. SIDER
2010	978-82-7570-229-4	2153	62
PRIS (eksl. porto og ekspedisjonskostninger)		PROSJEKTLEDER	KVALITETSSIKRER
Kr 80		Berit Berg	Bente Aina Ingebrigtsen
SAMMENDRAG Denne rapporten er skrevet på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), og kartlegger flyktningers erfaringer med å bo i bofellesskap som førstegangs botilbud etter bosetting med offentlig hjelp. Vår undersøkelse viser at det ofte er store utfordringer med denne boformen og at mange etter hvert ønsker å flytte for seg selv. Utfordringene er blant annet knyttet til overgangen mellom mottak og kommune, behovet for privatliv, konflikter mellom beboerne i forhold til praktiske forhold og manglende oppfølging i bofellesskapet. Mulige tiltak for å få bofellesskap til å fungere kan blant annet være å se bofellesskap som en midlertidig løsning, sikre god informasjon, utarbeide husregler og gjennomføre månedlig oppfølging i bofellesskapene.			
STIKKORD	NORSK		ENGELSK
	Bofellesskap		Shared housing
	Enslige voksne flyktninger		Single adult refugees
	Brukermedvirkning		Client participation

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), og kartlegger enslige voksne flyktningers erfaringer med å bli bosatt i bofellesskap som førstegangs botilbud etter bosetting med offentlig hjelp i norske kommuner.

Rapporten bygger på intervjuer med 24 flyktninger i fem kommuner i Nord-Norge, Midt-Norge og Vest-Norge, i tillegg til samtaler med bosettingsansvarlige i syv ulike kommuner. Datainnsamlingen fant sted i oktober og november 2010. Veronika Paulsen, Sigrun Aasen Frigstad og Mette Portaas Haugen har gjennomført datainnsamlingen. Veronika Paulsen har hatt hovedansvaret for rapportskrivningen. Kristin Thorshaug har skrevet deler av rapporten og fungert som rådgiver sammen med Berit Berg, som i tillegg har hatt det overordnede prosjektansvaret.

Vi ønsker å takke våre informanter som har vært positive til å stille opp og som villig har delt sine meninger, erfaringer og refleksjoner med oss. Vi ønsker også å takke de bosettingsansvarlige som har delt sine erfaringer og hjulpet oss med rekruttering av informanter og tilrettelegging av intervjuer. Vi håper rapporten, gjennom å gi flyktingene en stemme, kan gi nye og viktige innspill til IMDi, KS, mottakene og kommuner i deres videre arbeid med å etablere vellykkede bofellesskap for nybosatte flyktninger.

Trondheim, desember 2010

Veronika Paulsen, Kristin Thorshaug og Berit Berg

Innholdsfortegnelse

FORORD	5
INNHALDSFORTEGNELSE	7
1. INNLEDNING	9
1.1 Bakgrunn for undersøkelsen	9
1.2 Undersøkelsens fokus og problemstillinger	11
1.3 Gjennomføring av undersøkelsen.....	13
1.4 Rapportens oppbygging	16
2. TIDLIGERE FORSKNING	17
2.1 Rask og god bosetting.....	17
2.2 utfordringer i bosettingsarbeidet	18
2.3 Bruk av bofellesskap som botilbud for enslige flyktninger	19
2.3.1 Bofellesskap lanseres som løsning	19
2.3.2 Flere utfordringer knyttet til bruk av bofellesskap.....	20
2.3.3 Når kan bofellesskap fungere?	22
3. FUNN FRA DATAINNSAMLINGEN	25
3.1 Prosessen rundt bosetting i bofellesskap.....	25
3.2 Erfaringer fra det å bo i bofellesskap	27
3.2.1 Positive sider ved bofellesskap.....	28
3.2.2 utfordringer ved å bo i bofellesskap	29
3.3 Konflikter i bofellesskap	30
3.4 Samarbeid og oppfølging.....	31
3.5 Tilrettelegging av bofellesskap	32
3.6 Tanker om fremtidig bosituasjon.....	34
3.7 Bosettingsansvarlige.....	35

4. DISKUSJON AV FUNN	39
4.1 Informasjon	39
4.2 Tilrettelegging av bofellesskap	40
4.2.1 Sammensetning av bofellesskap	41
4.2.2 Utfordringer og konfliktskapende elementer	42
4.3 Bofellesskap som midlertidig løsning	43
4.4 Bofellesskap og brukermedvirkning	44
4.5 Organisering av bosettingsarbeidet	48
5. ANBEFALINGER	51
REFERANSER	53
Vedlegg 1: Forespørsel om intervju i forbindelse med brukerundersøkelse	57
Vedlegg 2: Samtykkeerklæring	58
Vedlegg 3: Forespørsel om rekruttering av informanter til brukerundersøkelse	59
Vedlegg 4: Intervjuguide	61

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for undersøkelsen

Et overordnet boligpolitisk mål for norske myndigheter er at alle skal kunne bo godt og trygt (St.meld. nr. 23 2003-2004). Dette målet bygger på antakelsen om at boligen og det omliggende bomiljøet spiller en viktig rolle for personers muligheter til aktiv og positiv integrering og deltakelse i samfunnet. Fokuset på integrering blir særlig viktig i et flyktningperspektiv, hvor målsetningen for bosettingsarbeidet er todelt (IMDi 2009). På den ene siden forsøker en å sikre en *rask bosetting*, hvor ønsket er å gjøre flyktnings oppholdstid i mottak så kort som mulig. På den andre siden er det et ønske om *god bosetting* som skal sikre trygge rammer, integrering og muligheter for deltakelse i samfunnet.

Bosetting av flyktninger er en frivillig oppgave for landets kommuner, og det er kommunene selv som vedtar hvor mange flyktninger de vil bosette etter anmodning fra IMDi¹. Bosetting av overføringsflyktninger og tidligere asylsøkere som har fått oppholdstillatelse skjer gjennom et samarbeid mellom IMDi, KS, asylmottakene og de enkelte bosettingskommunene². Kommunene mottar ulike tilskudd fra staten for å dekke kommunale utgifter som følger av bosettingsarbeidet. Integreringstilskuddet, som kommunene mottar for hver bosatte person, skal dekke utgifter til bosetting og integrering. Gjennom sitt vedtak om bosetting forplikter kommunene seg blant annet til å gi tilbud om introduksjonsprogram i henhold til introduksjonsloven, og å formidle boliger til flyktningene de takker ja til å bosette.

Flyktninger står fritt til å bosette seg uten offentlig hjelp, og kan da finne bolig i ønsket kommune selv (IMDi 2009). Valget om bosetting uten offentlig hjelp gjør at retten til å delta på introduksjonsprogram og å motta introduksjonsstønad faller bort. Flyktninger som velger selvbosetting har likevel rett til gratis norskopplæring med samfunnskunnskap. Dersom flyktninger velger å takke ja til bosetting med offentlig hjelp, har de rett og plikt til å delta i introduksjonsprogrammet i inntil to år, og har rett på introduksjonsstønad. Flyktninger gis kun ett tilbud om bosettingskommune, og dersom vedkommende takker nei til den tilbudte kommunen, må han eller hun flytte ut av mottaket, finne bolig selv og klare seg uten offentlig hjelp.

I de siste årene har en sterk økning i ankomsttallene ført til et økt bosettingsbehov med påfølgende økning i anmodningstallene og i antallet kommuner som anmodes om å bosette. Bosettingsbehovet for 2008 ble anslått til 5400, i 2009 hadde det steget til 8200,

¹ Se <http://imdi.no/no/Bosetting/>.

² Både overføringsflyktninger og tidligere asylsøkere omtales vanligvis som flyktninger.

og for 2010 har behovet blitt anslått til 10 000³. Enslige voksne flyktninger⁴ utgjør en stor andel av det totale bosettingsbehovet (IMDi 2010a).

Flere undersøkelser de siste årene viser at mange bosettingskommuner opplever det som vanskelig å nå målene om rask og god bosetting (Hanche-Dalseth, Bergem og Aarflot 2009; Perduco 2009; Thorshaug, Valenta og Berg 2009; Søyholt og Holm 2010). Dette gjelder særlig i forhold til den største gruppen bosettingsklare; enslige flyktninger. Utfordringene kommunene møter ser i liten grad ut til å være knyttet til manglende integrering eller manglende politisk vilje og negative holdninger hos lokalsamfunnets innbyggere (Perduco 2008; Thorshaug et al. 2009). Derimot sender bosettingskommunene et klart signal om at manglende tilgang på *egnede* boliger er den klart største utfordringen i bosettingsarbeidet, og dette er knyttet til flere forhold. Delvis skyldes det manglende gjennomstrømming i kommunale boliger, og delvis er det koblet til at den kommunale boligmassen i stor grad domineres av familieboliger som er lite egnet for det store antallet enslige flyktninger som skal bosettes. Videre opplever mange kommuner at de i liten grad har økonomiske ressurser til å tilpasse boligene til dagens behov.

Som et ledd i tiltak for å redusere ventetiden i mottak og sikre en jevn og hurtig bosetting av det store antallet enslige flyktninger, har IMDi, KS og Husbanken lansert bruk av bofellesskap som en mulig løsning på boligproblematikken (IMDi 2005; IMDi 2010b). Det påpekes at kommunenes tilgjengelige familieboliger kan fungere godt til bofellesskap. Samtidig kan bofellesskap være et økonomisk mer gunstig alternativ for enslige flyktninger enn det å leie en egen leilighet. I utgangspunktet er denne boformen derfor en løsning som både kan passe tilgjengelig boligmasse og sikre at flere enslige blir bosatt raskt.

Tidligere undersøkelser viser at kommuner har blandede erfaringer med bruk av bofellesskap for flyktninger (Ibenholt og Bakli 2009; Thorshaug og Berg 2009; Thorshaug et al. 2009). Undersøkelser påpeker flere utfordringer ved bruk av kollektive boløsninger (Knudsen 1990; Bunar 1998; Thorshaug et al. 2009). Disse er knyttet til informasjonsarbeid og holdningsarbeid forut for bosetting, konflikter innad i beboergruppen etter bosetting, manglende oppfølging, rask oppløsning av bofellesskapene, og en generelt vanskelig balansegang mellom behovet for kontakt og behovet for privatliv.

På grunn av økningen i antallet enslige flyktninger som skal bosettes og det påfølgende økte fokuset på bofellesskap som en mulig boløsning, er det sannsynlig at stadig flere

³ Tall innhentet fra IMDi.

⁴ Heretter kun omtalt som *enslige flyktninger*.

bosettingskommuner både ønsker og ser seg nødt til å prøve ut boformen. Undersøkelser blant bosettingskommuner har etter hvert gitt en god oversikt over hvordan kommunalt ansatte opplever bruk av bofellesskap til denne gruppen flyktninger (Hanche-Dalseth et al. 2009; Thorshaug et al. 2009). Imidlertid har vi kun svært begrenset kunnskap om *beboernes* perspektiver. Hvordan opplever enslige flyktninger selv å bli bosatt i bofellesskap? Gruppen enslige flyktninger er en svært heterogen gruppe, både i forhold til alder, eventuell senere familiejenforening og arbeids- og utdanningssituasjon. Det vil også være forskjeller på i hvilken grad bosetting i bofellesskap oppleves som frivillig, samt botidens lengde. Samtidig varierer bofellesskapene i forhold til antall beboere, beboernes språklige, kulturelle og religiøse bakgrunn, samt boligens utforming og bomiljø. Dette er forhold som vil virke inn på den enkeltes erfaringer og opplevelser knyttet til denne boformen.

Et svært viktig spørsmål i det videre arbeidet med å utvikle kollektive boløsninger blir derfor hvordan flyktningene selv opplever det å bli bosatt i bofellesskap. Med utgangspunkt i dette er det nødvendig å snakke med flyktningene for å høre deres tanker og refleksjoner rundt både bosettingsprosessen, erfaringer fra bofellesskapet, brukermedvirkning, samarbeid, utfordringer og tilrettelegging. Det er også interessant å innhente tanker om fremtidig bosituasjon, da det er flere utfordringer knyttet til å sikre flyktninger en god boligkarriere (St.meld. nr. 23 2003-2004). Et slikt beboerperspektiv vil kunne utgjøre et viktig supplement til myndighetsperspektivet i bosettingsarbeidet.

1.2 Undersøkelsens fokus og problemstillinger

Formålet med undersøkelsen har vært å innhente flyktningers erfaringer med å bli bosatt i bofellesskap som førstegangs botilbud etter bosetting med offentlig hjelp i norske kommuner. Vi har vært opptatt av å få frem flyktningenes egne tanker og refleksjoner rundt bosetting i bofellesskap. Problemstillingene i undersøkelsen har hatt fokus på følgende områder:

- Prosessen rundt bosettingen i bofellesskap
- Erfaringer fra det å bo i bofellesskap, herunder opplevde fordeler og ulemper
- Konfliktskapende elementer
- Samarbeidet mellom kommunen og flyktingen
- Oppfølging i bofellesskapet
- Tilrettelegging av bofellesskap

Viktige spørsmål som vi har stilt har for det første vært hvordan beboerne opplevde det å bli bosatt i et bofellesskap; hvilken informasjon om boforholdet som ble gitt i forkant av bosettingen, hvilke forventninger de hadde til boforholdet i forkant av bosetting, og i

hvilken grad disse forventningene ble innfridd. Det praktiseres i dag en strammere linje i bosettingsarbeidet, hvor avvisning av tilbud om plass i bofellesskap samtidig er et nei til bosetting med offentlig hjelp, og hvor flytting fra bofellesskapet krever at flyktningene finner bolig selv. Hvordan har disse føringene påvirket flyktningene? Har flyktningene følt seg presset til å takke ja til tilbudet? Har de valgt å bli værende i bofellesskapet til tross for mistriivsel? Disse spørsmålene er knyttet til former for "påtvunget fellesskap".

Beboernes vurderinger av deres medvirkning og medbestemmelse i bosettingsprosessen har også blitt tatt opp. Det har etter hvert vokst frem en bevissthet rundt positive virkninger av å gi brukere av tjenester myndighet til medbestemmelse. Spørsmålet blir imidlertid hvordan brukermidvirkningen tar form. Er det snakk om direkte eller indirekte medvirkning, om informasjon, deltakelse, innflytelse eller reell makt? Vi har bedt beboerne vurdere fenomenet brukermidvirkning, hvilken rolle de selv ønsket å spille i prosessen, og hva som er realistiske/ønskelige mål i forhold til brukermidvirkning.

Videre har vi sett på hvordan beboerne opplever prosessen rundt avtale og kontraktsinngåelse knyttet til boligen, og hvordan beboerne forstår kommunens rolle som boligformidler, herunder hva de anser som kommunens ansvar og beboernes ansvar. Vi har også innhentet beboernes synspunkter på mulige forbedringer ved bruk av bofellesskap, blant annet hvilke kriterier de mener er viktige når det skal settes sammen personer til et bofellesskap, hvilken informasjon de har bruk for i forkant av bosetting, hvordan avtalene bør utformes, og hvordan kommunene på best mulig måte kan sikre en god bosetting i bofellesskap.

Vi har videre kommet inn på hvordan beboerne opplever sin egen bosituasjon, og hvilke fordeler og ulemper de ser i forhold til det å bli bosatt i bofellesskap ut fra blant annet økonomiske, sosiale og integreringsmessige aspekter. I dette ligger særlig relasjonene mellom de som bor i bofellesskapene. Hva er positive elementer? Hva er konfliktskapende elementer? Hvilken rolle har kommunens oppfølgingsteam i konflikten som oppstår? Tilbakemeldinger fra kommunene er at det ofte er dårlige relasjoner mellom beboere som fører til at en eller flere flytter ut av bofellesskapet. Er beboerne enige i dette? I tillegg til de kontekstene der bofellesskap kan oppfattes som en problematisk, konfliktskapende boløsning viser tidligere undersøkelser at bofellesskap under visse forutsetninger kan være en uproblematisk, fordelaktig og/eller integreringsfremmende bosettingsløsning (Thorshaug et al. 2009). Her har det vært viktig å få tak i hvilke forutsetninger beboerne vurderer må være til stede for at bofellesskap skal oppleves som en fordelaktig boløsning.

Vi har også hatt fokus på beboernes kjennskap til det norske boligmarkedet og hvordan ulike grupper mennesker i Norge bor, samt deres tanker om sin fremtidige bosituasjon.

Her ser vi særlig på beboernes tidsperspektiver. For mange som blir bosatt som enslige flyktninger vil en familiegjenforening være aktuelt. Hvordan spiller denne faktoren inn på deres holdninger til bofellesskapet, og hvilket tidsperspektiv har de på sitt opphold?

Undersøkelsen har med bakgrunn i intervjuene bunnset ut i et sett konkrete anbefalinger til det videre arbeidet med etablering av bofellesskap, slik at det kan danne grunnlag for et konkret utviklingsarbeid med basis i erfaringer fra flyktingene selv. Denne rapporten gir innspill og en beboerstemme til både IMDi, KS, mottakene og kommunenes videre arbeid med å etablere vellykkede bofellesskap for nybosatte flyktninger.

1.3 Gjennomføring av undersøkelsen

Undersøkelsen har hatt som siktemål å innhente kunnskap om flyktingenes egne tanker, refleksjoner og erfaringer rundt det å bli bosatt i bofellesskap. Vi har gjennomført intervjuer med 24 enslige flyktninger fra fem kommuner i Midt-Norge, Vest-Norge og Nord-Norge. Vi har valgt kommuner som representerer variasjon i forhold til blant annet kommunestørrelse, kommunale erfaringer og region. Når vi startet prosessen med å velge ut kommuner tok vi utgangspunkt i en oversikt fra IMDi som viste hvor lang erfaring kommunene hadde med bosetting i bofellesskap, hvor mange bofellesskap de hadde og hvor stort antall flyktninger som bodde i bofellesskap i kommunen. Det endelige kommuneutvalget med reserver ble avklart med IMDi, og etter avklaringen tok vi kontakt med bosettingsansvarlige⁵ i de aktuelle kommunene.

Gjennom informasjonsbrev til både kommunene⁶ og aktuelle informanter⁷ ba vi om at hver kommune rekrutterte fem informanter til prosjektet og innhentet samtykke⁸. Bakgrunnen for at vi valgte å gjøre det slik var at vi på denne måten sikret en variasjon i gruppen gjennom at det var noen som kjente flyktingene som rekrutterte dem, i tillegg til at vi anså det som mer sannsynlig at de vi kontaktet ønsket å delta i undersøkelsen når invitasjonen var koblet til noen de kjente. En annen grunn til at vi valgte å gjøre det slik var at vi anså det som viktig at vi sikret potensielle informanter anonymitet frem til deltakelse i prosjektet. Prosjektet ble gitt godkjenning fra NSD.

Utvalget vårt dekker fem språkgrupper og språkgruppene gjenspeiler en variasjon både i kommunetilhørighet, aldersgruppe, kjønn og utdanningsnivå. Aldersspennet i

⁵ Når vi i rapporten snakker om bosettingsansvarlige så snakker vi om de kommuneansatte som vi har hatt kontakt med i forhold til brukerundersøkelsen.

⁶ Se vedlegg 3.

⁷ Se vedlegg 1.

⁸ Se vedlegg 2.

informantgruppen har vært fra tidlig i tjuårene til opp i femtiårene. Det har også vært viktig å sikre en variasjon i forhold til botid i bofellesskapene, samt i forhold til om flyktningen selv har tatt initiativ til å bosettes i bofellesskap eller om dette har skjedd på tross av negative holdninger fra flyktningen selv. I tillegg har vi intervjuet både flyktninger som flyttet til bofellesskapet sammen med noen de kjente, og noen som ikke kjente hverandre når de flyttet sammen. Vi har videre intervjuet både personer som bor i bofellesskap per dags dato, og personer som har valgt å flytte ut av et bofellesskap. Dette mener vi har vært hensiktsmessig i forhold til å få frem refleksjoner i et retrospektiv. Vi har vært opptatt av at vi skal ha bredde i informantgruppen for å få frem ulike perspektiver på bofellesskap, og mener vi har lyktes med å sikre variasjon.

Vi har laget en figur som viser oversikten over landbakgrunnen til de flyktningene vi har snakket med i brukerundersøkelsen og hvor de bor per dags dato:

Landbakgrunn	Bor i BF	Bor i leilighet
Eritrea	8	2
Somalia	6	1
Uganda	1	0
Irak	1	0
Palestina	0	5

Figur 1

Av de som bor i bofellesskap er det elleve av informantene som bor sammen med en annen person og fem informanter som bor sammen med to andre. De aller fleste bor sammen med noen fra samme land og rundt halvparten bor sammen med noen de kjente før de flyttet sammen. Blant informantene i undersøkelsen som har flyttet ut av bofellesskap oppgis ulike årsaker til flyttingen, men den hyppigste årsaken er familiegjenforening.

Da vi gjennomførte intervjuene tok vi utgangspunkt i en intervjuguide vi hadde laget på forhånd⁹, og intervjuene ble gjennomført som semistrukturerte intervju. Semistrukturert intervju er en mellomting mellom det typiske spørreskjemaintervjuet og intervju som er mer likt en vanlig samtale. Denne typen intervju har den egenskapen at den krever godt forarbeid, men gir samtidig rom for forandringer og refleksjoner under selve samtalen (Garbarino 1997). Gjennom semistrukturert intervju får informantene mer eller mindre fritt spillerom til å fortelle ut fra egne erfaringer og meninger. Intervjueren styrer samtalen så lite som mulig og har mulighet til å stille både planlagte spørsmål og oppfølgingsspørsmål underveis. Ved å bruke semistrukturert intervju har vi hatt mulighet til å stille de spørsmålene vi mener er relevante for å belyse

⁹ Se vedlegg 4.

de ulike aspektene ved bosetting i bofellesskap. I tillegg skapes det rom for den gode samtalen og vi får innsikt i informantenes erfaringer og meninger gjennom at de får mulighet til å komme frem med sine egne tanker og refleksjoner. Vi har under intervjuene forsøkt å holde fokus på boligsituasjonen og deres erfaringer med bofellesskap, og prøvd å ha mindre fokus på personens livshistorie og bakgrunn, da det er bofellesskap som er fokus i denne undersøkelsen. Det har likevel i enkelte sammenhenger blitt snakket en del om informantenes bakgrunn, da vi ikke synes det vil være riktig å avvise slike innspill når de kommer på eget initiativ. Forskningsetisk vil det være riktig å anerkjenne og lytte til menneskers livserfaringer på tross av at dette ikke er vårt fokus i denne rapporten.

Når vi har gjennomført intervjuene med flyktningene har vi valgt å gjøre dette på litt ulike måter, både ut fra informantens ønsker og ut fra hva som har vært hensiktsmessig med tanke på å få frem så mye informasjon som mulig om temaet. Vi har gjennomført to gruppeintervjuer med tre informanter i hver gruppe og ett gruppeintervju med fire informanter. De resterende 14 informantene har vært med på individuelle intervjuer. Det har vært gjennomført intervjuer både med og uten tolk og intervjuene har hatt en varighet på mellom 30 minutter til to timer. Vi har gjennomført de fleste intervjuene på møterom eller samtalerom som vi har fått disponere i den aktuelle kommunen, mens noen er gjennomført i informantenes hjem. Vi har vært opptatt av å tydeliggjøre hvilke roller vi har som forskere, og alltid informert om vårt mandat før intervjuene har startet. Vi ser at det har vært nødvendig å være tydelig i forhold til dette for å unngå misforståelser i forhold til at informantene tror at vi kan hjelpe dem over i ny bolig.

Vi har også valgt å integrere observasjon av bolig som en del av vårt datamateriale. Bakgrunnen for dette er at vi mener at *utformingen* av bofellesskapet kan være en viktig faktor når man skal vurdere hva som er gode boløsninger og på hvilken måte man kan legge bedre til rette for at en slik boform kan fungere bedre.

I tillegg til intervjuer med flyktningene har vi snakket med syv bosettingsansvarlige, både i kommunene hvor informantene kommer fra, men også i noen andre kommuner som har erfaring med bruk av bofellesskap i bosettingsarbeidet. Av disse samtalene har noen vært gjennomført både per telefon og noen ansikt til ansikt når vi har vært ute i kommunene. Vi har også fått en del informasjon fra bosettingsansvarlige gjennom korrespondanse via e-post. Grunnen til at vi har valgt å snakke med de bosettingsansvarlige i en brukerundersøkelse, er at vi føler at dette har vært nødvendig for å få et mer helhetlig inntrykk av hvordan de ulike kommunene har organisert flyktningarbeidet, da dette har vært viktig for å finne ut hva som fungerer best.

1.4 Rapportens oppbygging

Denne rapporten er inndelt i fem kapitler. Etter dette innledningskapitlet presenteres i kapittel to tidligere forskning om bosetting av flyktninger og bruk av bofellesskap. Kapittel tre presenterer funn fra datainnsamlingen og gir innblikk i både flyktingenes og de bosettingsansvarliges tanker. Kapittel fire er analyse- og diskusjonskapitlet, hvor vi diskuterer både relevante funn fra undersøkelsen og på hvilken måte utfordringene kan møtes. Avslutningskapitlet, kapittel fem, gir en punktvis oppsummering av prosjektets hovedfunn med våre anbefalinger til det videre arbeidet med bofellesskap.

2. Tidligere forskning

Som vi har vært inne på finnes det lite forskning gjort på flyktingenes vurderinger av det å bli bosatt i bofellesskap. Vi vet imidlertid mye om kommunenes erfaringer, både knyttet til bosettingsarbeidet generelt og til bruk av bofellesskap spesielt. I det følgende presenteres informasjon og tidligere forskning rundt temaene bosetting og bofellesskap. Dette vil danne et bakteppe for de neste delene av rapporten, hvor vi går spesifikt inn på flyktingenes vurderinger og refleksjoner.

2.1 Rask og god bosetting

Boligen har, i tillegg til en stor bruksverdi, også stor symbolverdi. I det norske samfunnet har boligen – *hjemmet* – blitt et viktig symbol som beskriver en samling av verdier knyttet til vår identitet, integrasjon og helhet i livet, retning i livsløpet, sosial referansegruppe, selvstendighet, selvhjulpenhet, kontroll og mestring (Gullestad 1989). Et godt sted å bo er en viktig forutsetning for integrering og deltakelse i samfunnet, og bolig utgjør sammen med arbeid og helse de tre grunnleggende elementene i velferdssamfunnet (Garvik, Molden og Berg 2008). Boligens rolle som mulig integreringsvirkemiddel har i den siste tiden derfor i stadig større grad blitt løftet frem i vurderingen av kommuners boligsosiale arbeid og boligpolitikk. Boligen har med andre ord stor betydning, både direkte ved at den gir tak over hodet, og indirekte som grunnlag for å delta på en likeverdig måte i samfunnet.

Som vi har vært inne på er hovedmålsetningen i bosettingsarbeidet å sikre en rask og samtidig god bosetting. En rekke forskningsrapporter har pekt på de negative konsekvensene lang ventetid i mottak kan ha både på individ- og samfunnsnivå (Lauritsen og Berg 1999; Slavnic 2000; Berg og Sveaass et al. 2005). Tilværelsen i mottak er preget av isolasjon, fravær av et normalt liv, passivitet og mangel på aktivitet, tap av sosial status, samt manglende kontroll og innflytelse over egen hverdag, i tillegg til usikkerhet og stress relatert til asylprosessen. Disse negative konsekvensene forsterkes av lang ventetid og IMDIs uttalte målsetning er derfor at bosetting skal skje innen seks måneder etter positivt vedtak. Særlig for enslige flyktinger har ventetiden imidlertid ofte vært markant lengre (IMDI 2008).

IMDi har som mål å bosette i områder med mulighet for kvalifisering, arbeid og utdanning. Når bosettingen først har funnet sted er kommunene ansvarlige for å tilby gode muligheter knyttet til integrering gjennom deltakelse i kommunenes introduksjonsprogram (Ibenholt og Bakli 2009). I tillegg skal flyktingene tilbys boliger som er egnet i forhold til deres livssituasjon og behov. Hva som oppfattes som en god og trygg bolig avhenger av en rekke trekk ved boligen, boområdet og av beboernes egne

preferanser. En god bolig skal som et minimum dekke beboernes grunnleggende behov for trygghet for liv og helse, for personlig hygiene og for hvile (Garvik et al. 2008).

2.2 Utfordringer i bosettingsarbeidet

Flere av landets bosettingskommuner har i de siste årene meldt om problemer i forhold til å nå målene om rask og god bosetting (Hanche-Dalseth et al. 2009; Thorshaug et al. 2009). "Alle vil ha familier, ingen vil ha enslige" er et utsagn som, noe satt på spissen, illustrerer utfordringene IMDi møter ved anmodninger til kommuner om bosetting (Thorshaug et al. 2009). Vanskeligheter med å bosette enslige flyktninger forbindes ofte med kjennetegn ved de enslige flyktningene og med manglende tilgang på egnede boliger til denne målgruppen.

Mange kommuner er skeptiske til å bosette enslige flyktninger med bakgrunn i antatte utfordringer knyttet spesielt til denne gruppen (Thorshaug et al. 2009). For det første oppfatter ofte kommuner at familier i større grad blir boende i kommunen, mens enslige forbindes med sekundærflytting¹⁰. Målet for kommunene er å oppnå stabile boforhold for flyktningene, og dette virker å være vanskeligere å få til for enslige enn for familier. I tillegg til dette trekkes det også frem at bosettingsarbeidet knyttet til enslige er mer uforutsigbart på grunn av eventuell senere familiegjening, og at familier er enklere å integrere i lokalsamfunnet ettersom de som regel har flere kontaktflater gjennom ektefellen og barna (Thorshaug et al. 2009). På grunn av disse utfordringene opplever kommunene at bosetting av enslige ofte fører til økt ressursbruk per person. For å legge til rette for rask bosetting forslås det i statsbudsjettet for 2011 at satsene i integreringstilskuddet for enslige voksne økes¹¹.

Selv om det vises til flere ulike utfordringer knyttet til bosetting av enslige, ser det ut til at hovedutfordringen ligger i tilgang på egnede boliger (Hanche-Dalseth et al. 2009; Perduco 2009; Thorshaug et al. 2009; Søholt og Holm 2010). Delvis skyldes det manglende gjennomstrømming i kommunale boliger, og delvis er det koblet til at den kommunale boligmassen i stor grad domineres av familieboliger som er lite egnet for det store antallet enslige flyktninger som skal bosettes. Undersøkelser har vist at store deler av den kommunalt disponerte boligmassen består av boliger av eldre dato både i eneboliger, rekkehus og i mindre blokkbebyggelse, med stor variasjon i standard. Mange av boligene har et til dels stort behov for oppgradering og rehabilitering (Thorshaug og Berg 2009). Også i det private markedet kan det til tider være vanskelig å finne egnede

¹⁰ Sekundærflytting innebærer at en flyktning flytter fra bosettingskommunen før det er gått fem år etter at vedkommende ble bosatt i kommunen.

¹¹ Se http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2011/dokumenter/pdf/gulbok.pdf.

boliger, ettersom en her konkurrerer med andre grupper enslige, som for eksempel studenter.

Mange kommuner opplever at de i liten grad har økonomiske ressurser til å tilpasse boligene til dagens behov. Dette gjør at det er en utfordring for kommunene å bygge om eksisterende boligmasse slik at den er tilpasset ensliges behov, herunder etablering av bofellesskap, eller skaffe nye boliger. I et presset kommunalt boligmarked med mange familieboliger og til dels store vedlikeholdsetterleper oppleves det som vanskelig å fremskaffe egnede boliger, særlig for enslige flyktninger, med den konsekvens at mange kommuner synes det er enklere å bosette familier.

Argumentet om at hovedutfordringene ligger i tilgang på egnede boliger bør imidlertid ses i sammenheng med de forskjellige oppfatningene om hva som er egnede boliger for enslige flyktninger. Undersøkelser av bosetting av enslige viser at denne gruppen ofte bosettes i leiligheter eller hybelleiligheter (Thorshaug et al. 2009). Flere kommuner ser toromsleiligheter med oppholdsrom, kjøkken, bad og soverom som den ideelle boløsningen for enslige flyktninger. Samtidig opplever mange av bosettingskommunene at det er en generell mangel på denne typen boliger, særlig i den kommunale boligmassen. Med bakgrunn i denne diskrepansen mellom antatt egnet boligtype og tilgangen på denne typen boliger, må en derfor revurdere hva som skal legges i begrepet "egnet bolig" for gruppen enslige flyktninger.

2.3 Bruk av bofellesskap som botilbud for enslige flyktninger

2.3.1 Bofellesskap lanseres som løsning

Flere aktører, blant annet IMDi, KS, og Husbanken har lansert bofellesskap som en mulig løsning på utfordringene knyttet til bosetting av enslige, da dette hevdes å være økonomisk lønnsomt både for kommunen og for flyktningene selv (IMDi 2005; Thorshaug et al. 2009). Som en del av forslaget om økt bruk av bofellesskap ved bosetting av flyktninger understrekes det at dette er en vanlig boform også for mange i Norge, hvor blant annet studenter og unge arbeidstakere velger å bo i kollektiver. Det anses derfor som en god mulighet også å benytte denne boformen til enslige flyktninger. I tillegg til å være et økonomisk gunstig boalternativ, kan bofellesskap gi enslige flyktninger et sikkerhetsnett som hindrer ensomhet, hvor boformen kan være et utgangspunkt for gode sosiale relasjoner mellom beboerne (IMDi 2010b).

IMDi har i det siste begynt å definere bofellesskap som et ordinært tilbud til enslige flyktninger. Det understrekes at alle enslige flyktninger kan tilbys bofellesskap, og at dersom flyktningen takker nei til tilbudet når vedtak er fattet, betyr dette at de takker

nei til bosetting med offentlig hjelp. De mister da også retten til introduksjonsordning og andre offentlige hjelpetiltak (IMDi 2010c). Landets bosettingskommuner oppfordres sterkt til å ta i bruk denne boformen ved bosetting av enslige, og som et ledd i dette arbeidet har IMDi utarbeidet veiledere knyttet til opprettelse av bofellesskap, både for kommunene og mottakene og for flyktningene som skal bosettes (IMDi 2010b, 2010c).

Undersøkelser antyder at bofellesskap så langt er relativt lite benyttet til bosetting av enslige flyktninger. I en kartlegging i landets bosettingskommuner kommer det frem at bofellesskap er den boligtypen som vanligvis tilbys enslige flyktninger i kun 6,3 prosent av kommunene (Thorshaug et al. 2009). Samtidig oppgir rundt 1/3 av kommunene at de ikke har erfaring med bruk av bofellesskap. Kun 3,8 prosent anser bofellesskap som mest egnet for denne gruppen. Disse funnene antyder at det kreves mye holdnings- og informasjonsarbeid fra IMDis side for at bofellesskap skal bli den foretrukne løsningen i et flertall av landets bosettingskommuner.

2.3.2 Flere utfordringer knyttet til bruk av bofellesskap

Den lave bruken av botypen kan skyldes at mange kommuner har blandede erfaringer med bruk av bofellesskap (Ibenholt og Bakli 2009; Thorshaug og Berg 2009; Thorshaug et al. 2009a). I Thorshaug et al. (2009) sin undersøkelse kommer det frem at blant kommunene som har benyttet bofellesskap, oppgir 42 prosent å ha dårlige erfaringer, 11 prosent har gode erfaringer, mens 47 prosent har både gode og dårlige erfaringer. Det påfølgende spørsmålet blir hvilke utfordringer kommunene har møtt ettersom erfaringene med boformen er så blandet.

Utfordringer kan for det første være knyttet til arbeidet forut for bosettingen, hvor både kommuner og mottak opplever problemer knyttet til informasjonsarbeid og holdningsarbeid i mottakene (Thorshaug et al. 2009). Erfaringen er at det ikke alltid er like lett å overtale flyktninger til å flytte til et bofellesskap når det har blitt skapt en forventning om at de skal få egen bolig. En mulig utfordring som både kan redusere flyktnings ønske om å bli bosatt i et bofellesskap og også føre til at personer flytter ut relativt raskt er knyttet til samfunnsmessige forventninger til ulike typer boformer (Ahrentzen 2003). Personer kan bli klassifisert av andre ut fra karakteristikk ved for eksempel boforholdet. I enkelte samfunn kan bofellesskap være stigmatisert og knyttet til forestillinger om dårlig økonomi. Ofte anses ikke denne boformen som en permanent og ideell livssituasjon innenfor vestlige bonormer, med unntak av for visse grupper (blant annet studenter og unge ferdigutdannede). Denne typen merking og stigmatisering kan ha indirekte konsekvenser for selvbildet og den mentale helsen til beboerne (Ahrentzen 2003). Følgende sitat fra Koebel og Murray (2009) illustrerer stigmatiseringen av kollektive boløsninger:

Household extension, often called "doubling up", is automatically considered an undesirable reflection of high housing costs and inadequate incomes and a problem to be solved. However, evidence documenting this problem is scarce. To others, extension represents a more complex pattern of sharing economic and emotional resources and is complicated by race, ethnicity and culture (Koebel og Murray 1999: 126).

En annen utfordring som oppstår i etterkant av bosettingen, er når behovet for privatliv og en normalisering av tilværelsen kommer i konflikt med det å bo sammen med andre (Knudsen 1990; Bunar 1998; Thorshaug et al. 2009). Mange flyktninger og asylsøkere har opplevd å måtte bo i lang tid på et asylmottak, hvor en ofte deler både soverom og oppholdsrom med mange, før de ble bosatt. For mange vil behovet for privatliv derfor være stort. Flere vil også ofte ha behov for å gjenvinne kontrollen over en eiendom – noe som er sitt – etter å ha mistet dette da flukten begynte (Bunar 1998). Samtidig har de fleste fortsatt et behov for kontakt med andre mennesker, og en tilværelse i egen leilighet kan ofte oppleves som ensomt. En møter derfor en utfordring knyttet til balansegangen mellom behovet for privatliv og behovet for kontakt (Knudsen 1990).

Tidligere var den vanlige praksisen at bosetting i bofellesskap som regel ble definert som frivillig, ved at bosettingsklare beboere som kjente hverandre fra før sa seg enige i å bo sammen (Thorshaug et al. 2009). Dette har det nå blitt en endring på, hvor flyktningene i dag kun får ett tilbud om bosetting fra IMDi. Et slikt "påtvunget fellesskap" hvor flyktninger bosettes sammen med andre mot egen vilje kan ødelegge et bofellesskap allerede før innflytting (Valenta 2001; Valenta og Berg 2009). Tidligere forskning har vist at i situasjoner der personer tvinges inn i et boforhold med andre, vil vedkommende ofte ikke anse boligen som et hjem. Motsatt vil et fellesskap basert på frivillighet øke sannsynligheten for at boligen oppfattes som "hjemme" (Wright, Caspi, Moffitt og Silva 1998). På den andre siden kan det å bosettes i bofellesskap være å foretrekke fremfor andre, mer økonomisk kostbare alternativer, selv om det ikke oppleves som den ideelle løsningen. I slike situasjoner vil muligens boformen og fellesskapet virke mindre påtvunget. Hvorvidt flyktningene opplever boforholdet som frivillig eller påtvunget vil i stor grad kunne påvirke bofellesskapets "holdbarhet".

Videre opplever flere kommuner at selv om avtalene blir gjort og kontraktene skrives, ønsker flyktningene relativt raskt å flytte for seg selv (Thorshaug et al. 2009). Dette skyldes delvis at mange av flyktningene har bodd i asylmottak i lengre tid og vil ha egen bolig, eller at familiegjengforening skaper et behov for ny bolig. Delvis er det et gjentakende problem at det oppstår konflikter blant de som deler bolig når det gjelder renhold, deling av utgifter, betaling av husleie og besøk i boligen. Dette skjer både i tilfeller hvor kontraktbestemmelsene ikke har vært tydelige nok, og i tilfeller hvor regler

brytes. Oppløsningen av bofellesskapene fører til ekstraarbeid for kommunene, som må finne nye boløsninger for beboerne (fordi flyktningene ikke klarer å skaffe ny bolig selv).

2.3.3 Når kan bofellesskap fungere?

Hvorvidt et bofellesskap fungerer eller ikke vil kunne være påvirket av fysiske variabler knyttet til boligen og boligområdet som boligstandard og konsentrasjon av grupper med sosiale problemer, til personlige variabler som alder og behov for frihet/kontakt. Det kan også påvirkes av sosiale forhold som for eksempel beboernes sosioøkonomiske status (Ahrentzen 2003). Kommuner som har prøvd ut løsningen med bofellesskap ser en klar fordel i at beboerne tilhører samme nasjonalitet/bakgrunn og er i omtrent samme aldersgruppe (Thorshaug et al. 2009). En studie av studentinternater viser at dersom beboerne er svært individualistiske eller kommer dårlig overens, vil de ofte føle at de mangler kontroll over den sosiale interaksjonen (Halpern 1995). Dette vil kunne føre til at beboerne opplever bosituasjonen som "klaustrofobisk" og at grensene for privatliv overskrides. Når det gjelder selve boligene viser studier av bofellesskaper av ulik form at boliger som er romslige, inneholder flere oppholdsrom og har avstand mellom soverommene kan sikre bedre relasjoner mellom beboerne (Ahrentzen 2003). Dette fordi de sikrer privatliv, adskilte "territorier", autonomi og kontroll over den sosiale interaksjonen.

Mange kommuner opplever at selv om flyktningene i utgangspunktet ønsker egne leiligheter, endres ofte ønskene når de får erfaring med å disponere egen økonomi gjennom introduksjonsstøtten. Det å bo sammen kan gjøre det økonomisk mulig å oppnå en bolig som har god standard, samtidig som husleien blir lavere for den enkelte (IMDi 2010b). Det å bo sammen kan videre gi både instrumentell og følelsesmessig støtte (Ahrentzen 2003). Mens beboerne på den ene siden kan gi hverandre instrumentell støtte i form av praktiske råd og hjelp med huslige oppgaver og ansvar, kan de også gi hverandre følelsesmessig støtte i form av vennskap, trygghet og motivering. Disse positive virkningene av å bo sammen kan med fordel løftes frem i informasjonsarbeidet som gjøres i mottakene.

Flere mener at bofellesskap som boform fungerer bedre for unge i alderen 18-25 år enn for eldre enslige (Thorshaug et al. 2009). Det ligger klare muligheter i å benytte bofellesskap som midlertidig boløsning i påvente av familiegjennomføring eller fullføring av introduksjonsordning. Ved å understreke boformens midlertidighet vil det muligens være lettere å akseptere bofellesskap for flyktningene. Også for enslige flyktninger som ikke har familie i hjemlandet kan bofellesskap formidles som en midlertidig løsning frem til endt introduksjonsprogram. Bofellesskap kan i slike tilfeller være levedyktige og gode løsninger for personer som er i en overgangsfase i livet sitt.

Bofellesskapenes suksess er avhengig av et aktivt arbeid, både fra IMDi, asylmottakene og kommunenes side (Thorshaug et al. 2009; IMDi 2010a). IMDi har lansert en veileder i bruk av bofellesskap for kommuner (IMDi 2010b). Her understrekes det blant annet at bosettingsklare må gis god informasjon om bofellesskap som boløsning allerede i mottaket, med fokus på hva boløsningen innebærer av fordeler og krav. Bofellesskap krever videre gode forberedelser når det er bestemt opprettet, både før innflytting og gjennom oppfølging i etterkant av bosetting. Blant annet er det svært viktig å utarbeide separate leiekontrakter mellom den enkelte beboer og kommunen, samt ryddige avtaler mellom beboere, særlig i forhold til utgifter. Det er også fordelaktig å utarbeide husreglement, samtidig som kommunene gjennom oppfølging kan gjennomføre konfliktforebyggende arbeid.

Det finnes imidlertid ikke én type bofellesskap. Tvert imot finner vi bofellesskap bestående av beboere med ulik alder, familiesituasjon i hjemlandet og arbeids- og utdanningssituasjon. Beboerne kan ha bodd i bofellesskapet i lang eller kort tid, og mens enkelte bofellesskap har bestått av de samme beboerne over lengre tid, er andre preget av utskiftninger. Bofellesskapene varierer også med hensyn til antall beboere og beboernes språklige, kulturelle og religiøse bakgrunn. Samtidig er det store forskjeller i boligens utforming og bomiljø. Det varierer stort hva beboerne deler, både ut fra det fysiske området og sosialt liv, eiendeler og husleie (Ahrentzen 2003). Disse variasjonene krever at kommuner er fleksible i hvordan de forholder seg til bofellesskapene. Hvorvidt bofellesskapene blir en suksess avhenger også i stor grad av samarbeidet mellom mottakene, flyktingene, IMDi og den enkelte kommune.

3. Funn fra datainnsamlingen

Kapittel tre er en beskrivelse av de viktigste funnene i datainnsamlingen. I første del av kapitlet presenteres beboernes tanker og erfaringer omkring bofellesskap som boløsning, og fokuserer på de områdene som informantene har vært opptatt av under intervjuene. Siste del av kapitlet fokuserer på samtalene vi har hatt med bosettingsansvarlige.

Kartleggingen i første del av kapitlet baserer seg på intervjuer med 24 flyktninger som bor eller har bodd i bofellesskap. Spørsmålene under intervjuene har vært knyttet til beboernes opplevelse av egen bosituasjon, i hvilken grad de har vært aktive deltakere i bosettingsprosessen, beboernes forventninger i forkant av bosettingen og hvorvidt deres forventninger ble innfridd. Det har i tillegg vært fokus på samarbeidet mellom beboere og kommunen, tanker rundt tilrettelegging av bofellesskap og beboernes erfaringer knyttet til å bo i bofellesskap; herunder både positive sider og utfordringer.

Når vi gjennomfører en brukerundersøkelse vil det alltid være informantenes svar som vil være styrende for hvilke områder som blir mest belyst, da det er informantenes fokusområder som vil være viktig. Videre vil vi bruke informantenes erfaringer og refleksjoner som et springbrett for drøfting og analyse i neste kapittel.

3.1 Prosessen rundt bosetting i bofellesskap

Vi stilte mange spørsmål til informantene vedrørende prosessen rundt bosetting i bofellesskap, og herunder også overgangen mellom mottak og bofellesskap. På spørsmålet rundt frivillighet viste mange av informantene med kroppsspråk, i form av sukk eller latter, at dette var noe som de hadde hatt liten innvirkning på. Det er mange ulike tanker og det finnes ytterpunkter, men det er gjennomgående blant informantene at de føler at de har hatt liten innflytelse på både hvor de skulle bo, om de skulle bo i bofellesskap og hvem de skulle bo sammen med. To av informantene sa følgende:

Jeg fikk ingen spørsmål, bare en beskjed. Du skal flytte til kommunen og bo sammen med tre personer. Hvis ikke kommer du til å bli boende på mottaket ett år til.

Det er ikke viktig hva vi tenker, de bare bestemmer hvem som skal bo sammen.

Selv om det er gjennomgående at de har hatt liten innflytelse er det forskjell på hva de har vært med å ha innvirkning på og hvor mye de har blitt spurt om sine ønsker. Noen har fått spørsmål om hva de ønsker og ikke fått det, noen har selv valgt å ikke ytre noe

ønske fordi de har hørt at det ikke har noen hensikt, mens andre igjen sier at de har fått beskjed om at det ikke finnes noen andre alternativer.

Jeg har ikke valgt å flytte hit, jeg har ikke valgt noe. Jeg hadde hørt at det ikke var mulig å velge, at det ikke var noen vits, så jeg kom ikke med noen ønsker. Vi får ett tilbud, og det er man nødt til å ta.

En relativt stor andel av informantene sier i forhold til valg av kommune at det var viktigere å få flytte ut av mottaket enn akkurat *hvilken* kommune de skulle bo i. De sier at tiden på mottaket var vanskelig, og det eneste de ønsket var å komme seg ut av mottaket så fort som mulig. Noen sier at det å flytte i bofellesskap tross alt var bedre enn å bo på mottaket, så de valgte å si ja. Mange forteller også at de har fått beskjed om at dersom de sier nei til tilbudet om bosetting i bofellesskap sier de samtidig nei til å få hjelp til bosetting. Flere ytrer at de vet at dersom de takker nei til bosetting i bofellesskap blir ventetiden lang. De aller fleste ytrer at førstevalget hadde vært å bo alene, men at de ikke fikk være med å bestemme på grunn av at det rett og slett ikke er noe annet å velge. En av informantene sier:

Det hadde vært fint å få være med å velge.

På spørsmål om hvorvidt de har vært med å velge *hvem* de skulle bo sammen med i bofellesskapet er det ulike svar. Mange opplever at dette er noe som har blitt bestemt av mottaket, kommunen, IMDi eller UDI, mens noen sier at de har vært med på å si noe om dette. Blant de som er i denne gruppen så sier noen at de har valgt å bo sammen med noen de kjenner på grunn av at det er bedre enn å bo sammen med noen de ikke kjenner.

Når vi spør informantene om hvilke forventninger de hadde i forkant av bosetting i kommune sier så godt som alle at de hadde et håp eller en forventning om at de skulle få egen leilighet. Etter at de fikk positivt svar på søknaden fikk de imidlertid høre at bofellesskap var en mulig løsning, og de fikk etter hvert beskjed om at dette var alternativet de hadde. Noen forteller at de ble skuffet når de fikk vite dette, mens andre uttrykker at de var veldig glad for å få bosetting, og at løsningen på mange måter var underordnet. Noen sier at de har fått informasjon om bofellesskap mens de bodde på mottaket, men i de fleste tilfellene har denne kommet ganske sent i prosessen. Ofte har bofellesskap blitt lagt frem som eneste alternativ til bosetting og en del ytrer frustrasjon i forhold til at de har fått lite informasjon på mottaket. Mange sier at deres forventning og ønske var å bo alene etter flytting til bosettingskommunen.

Noen oppfatter at de først har fått beskjed om at de kunne velge kommune selv, men at de har fått annen beskjed når arbeidet med å bosette har blitt igangsatt. En del av

informantene opplever også at de i overgangen mellom mottak og bofellesskap har fått lovnad om at dette er en midlertidig boform, men at resultatet er at de blir boende der lengre enn de ble lovet. Det er varierende hvor lang tid de opplever at de har fått lovnad om, alt fra 3 måneder til ett år. Noen sier også at de synes bosettingsprosessen var veldig vanskelig, og de trekker da spesielt frem mangel på informasjon og dårlig tilrettelegging i kommunen som årsaker.

To av informantene sier at de selv valgte å flytte i bofellesskap, og begrunner dette med økonomi. En av informantene begrunner det også med at han synes bofellesskap er sosialt. En av de som selv har valgt å bo i bofellesskap sier:

Jeg valgte bofellesskap på grunn av økonomi. Vi har egentlig ikke et valg, det blir for dyrt å bo alene.

3.2 Erfaringer fra det å bo i bofellesskap

Blant informantene vi har snakket med er det naturlig nok like mange ulike erfaringer som det er informanter. Spennet i erfaringene strekker seg fra de som synes bofellesskap har fungert bra som en midlertidig løsning, til de som synes at det å bosette i bofellesskap rett og slett er uforsvarlig. Noen få av informantene (fire) sier at bofellesskap kan være bra når det ikke er konflikter, men det er en generell oppfatning blant informantene at det er mye problemer i bofellesskap, både i det de selv bor i og i andre bofellesskap. To av informantene sier følgende:

Alle som bor i bofellesskap har problemer.

Bofellesskap er 75 % negativt, 25 % positivt.

Blant informantene er det en del som sier at bofellesskap kan fungere en periode, men at det blir konflikter etter en stund. Det fokuseres også på at det absolutt er en fordel at de kjenner hverandre hvis man først må bo sammen med noen. Mange av informantene trekker frem at det er vanskelig å bo flere sammen, og noen trekker frem det er lettere å få bofellesskap til å fungere jo mindre bofellesskapene er. En av informantene sa:

Flere mennesker betyr flere problemer. Færre mennesker betyr færre problemer.

3.2.1 Positive sider ved bofellesskap

Alle informantene ble spurt konkret om positive sider ved å bo i bofellesskap. Noen sier at de ikke ser noen positive sider i det hele tatt, men de aller fleste ser et eller flere positive momenter ved å bo i bofellesskap. Blant de som sier at de har gode erfaringer trekkes spesielt økonomi frem. Det trekkes frem at det å bo i bofellesskap er et økonomisk gunstig alternativ sett opp mot å bo i leilighet alene. Det ser ut til at de fleste informantene er godt informert om de økonomiske fordelene ved å bo i bofellesskap, og i de aller fleste tilfeller oppleves dette som positivt. Noen få av informantene sier at de foreløpig vil bo i bofellesskap på grunn av den økonomiske fordelene.

Vi sparer penger fordi vi deler på alle utgiftene: husleie, strøm, internett og telefon. Det er bra.

Blant de fleste er det likevel slik at den økonomiske fordelene ved boløsningen ikke veier opp for vanskelighetene de opplever, og de ønsker derfor å bo for seg selv. Et annet moment som ble trukket frem som positivt blant en del av informantene var at man hadde noen som kunne være til hjelp når man var syk.

Hvis jeg blir syk, for eksempel får feber, da hjelper de andre meg. De kommer på rommet mitt og spør om det går bra, lager mat, spør om det er noe jeg trenger.

En liten andel av informantene sa at de synes det var positivt at de kunne snakke sammen på et felles språk og at de kunne gjøre ting sammen. Det var også noen som ytret at bofellesskap kan være positivt hvis de som bor sammen har en god kjemi, og at i slike tilfeller kan det å bo i bofellesskap være både nettverksskapende og oppleves støttende for de som bor der. Noen sa også at de samarbeidet om det meste, for eksempel matlaging og vasking, men dette finner vi at var et unntak.

Bofellesskap kan være bra hvis det er to som har god relasjon som bor sammen.

Vi lager mat og vasker kopper hver sin dag. Jeg gjør det en dag og de neste to dagene kan jeg bare slappe av eller sove mens noen andre lager middag. Jeg synes det fungerer bra.

En av informantene trakk også frem at det å bo i bofellesskap kanskje kan gjøre at man skaper forståelse mellom mennesker og at det å bo sammen med noen med annet språk kan bidra til norsk språktrening. Det var imidlertid noen av informantene som ikke så noen positive sider ved bofellesskap overhodet, og de sa at ingenting er positivt så lenge det ikke fungerer at de bor sammen og det bare er konflikter.

3.2.2 utfordringer ved å bo i bofellesskap

En stor del av informantene har dårlige erfaringer med å bo i bofellesskap og nevner ofte konflikter og uenigheter blant beboerne som grunn for de dårlige erfaringene. I mange tilfeller sier informantene at det er vanskelig å kommunisere, vanskelig å løse problemene som oppstår og det kan være vanskelig å si fra om ting man er uenig i. En del sier at de prøver alt de kan for å unngå konflikter på grunn av at de ikke har noen annen plass å bo. En av informantene sa:

Det er vanskelig å si fra hvis jeg er uenig i ting. Jeg er veldig forsiktig, vil ikke lage noen problemer.

Noen av informantene sier at det ikke alltid er konflikter i form av kjefting og høylytt krangling, men at det noen ganger er "stille konflikter" og irritasjon som oppstår fordi man ikke snakker sammen.

Jeg kunne se det i ansiktet, jeg så irritasjonen.

Det er mange som forteller at de unngår å være på stua i bofellesskapet for å unngå konflikter og for å unngå å møte den/ de andre personene. En annen ting som blir trukket frem som vanskelig ved å bo i bofellesskap er at man aldri får privatliv. Her fokuseres det både på det å ha tid for selv og være alene og det å ha venner og kjæreste på besøk.

Bofellesskap er vanskelig. Man føler seg ikke fri. Det kan være vanskelig å ha med venner, kjæreste, å studere og å holde den standarden man ønsker i forhold til renslighet. For meg er det for eksempel viktig med rent hus og bad, mens noen har en annen standard.

Det trekkes også frem blant noen få av informantene at husene de bor i er dårlige og de sier da at husene er gamle, kalde og dårlige. Noen sier også at de har liten plass og at de har dårlige møbler og utstyr.

Vi har gjennom undersøkelsen gjort observasjon av boligens utforming og standard i to bofellesskap. Det ene bofellesskapet oppleves å være noe samme standard som et studentkollektiv for studenter, men mer sparsommelig møblert. Soverommet er ca 10 kvm og er innredet som en stue med sofa, bord, TV og en arbeidsplass. I stua står det en spisestue og et tørkestativ og det står noen hyller som ikke har blitt hengt opp lent mot veggen. Det andre bofellesskapet er slitt, har gamle møbler og ingenting på veggene. Det er kaldt i rommene og lite belysning. Soverommene her er relativt store, ca 20 kvm, og her har informanten eget kjøleskap og TV. Toalettet er ikke i orden, det er tett og

oversvømmes med kloakk innimellom. Ifølge flyktningene selv ga de beskjed om dette for tre måneder siden, men ingen har kommet for å reparere det. Det oppleves at dette bofellesskapet har lav standard sammenlignet med det som er vanlig i Norge.

3.3 Konflikter i bofellesskap

I tillegg til de “stille konfliktene” som det er litt vanskeligere for informantene å sette ord på forteller også informantene om konkrete konflikter i bofellesskapet. Det er en stor andel av informantene (16 personer) som opplever eller har opplevd at det er åpne konflikter i bofellesskapet, og blant de som har opplevd dette så sier de ofte at det går på dagligdagse ting. Det varierer hvor ofte det er konflikter og hvor intense de er, men mange sier at de har konflikter som gjør hverdagen vanskelig. To av informantene sier:

Vi krangler om de små tingene i hverdagen.

Det går ikke en dag uten konflikter, vi har konflikter hver eneste dag.

De konfliktene som informantene beskriver er knyttet til praktiske forhold som: hvem skal bestemme over fjernkontrollen, hvem sin tur det er til å vaske og rydde, hva er “godt nok” i forhold til vasking og rydding, hvem skal på badet først og sist og hvor lang tid kan man bruke, hvem skal lage mat når, hvem skal snakke i telefonene når og hvordan skal man fordele telefonregningen mellom seg. Dette er konfliktområder som veldig mange rapporterer om, og som skaper til dels store konflikter blant beboerne. Det er også konflikter som går på musikk og bråk, hvor det ofte er uenighet om når det skal være stille og når det skal være lov å ha besøk eller høre på musikk. Her er det ofte motstridende interesser i forhold til lesing/ leksegjøring og å høre på musikk eller ha besøk. Mange forteller også at det kan bli store konflikter når noen i bofellesskapet røyker og noen ikke gjør det. Det er gjennomgående at informantene snakker om at det er viktig å ha respekt for hverandre, og at det er manglende respekt som gjør at ting ikke fungerer.

Mange av dem vi snakker med sier at konfliktene i bofellesskapet har oppstått etter noen måneder. Det har ofte gått bra i starten og en av informantene forteller:

Hos oss begynte det bra. Vi snakket sammen først, men så begynte det å bli stille, vi sluttet å snakke og det ble konflikter. Nå er det for eksempel sånn at det er jeg som vasker alt, og jeg snakker ikke med han. For han er det normalt å røyke og vi gjør det ulikt nå vi vasker. Han vil krangle hele tiden og jeg tilpasser meg... Hvis jeg ser på TV på en kanal, så kommer han bare og bytter kanal. Når jeg kommer hjem

snakker jeg ikke med han, jeg går på rommet mitt. Vi ser ikke på TV sammen. Det klassiske er at en er på rommet og en er på stua, vi snakker ikke sammen.

En annen sier:

I begynnelsen er det ofte ikke så mye problemer, men de kommer etter hvert. I starten er det ofte ikke så vanskelig fordi man er mer positiv... Å bo i bofellesskap for en kort tid er ok, men det er viktig å ha et mål for da kan man være tålmodig.

De som rapporterer om konflikter sier at de er lei av å leve med konstante konflikter, men sier at de ikke kommer seg ut av det. På spørsmål om husregler og overholdelse av disse svarer en god del at de ikke har husregler i forhold til akkurat dette og noen sier at de har husregler, men at disse ikke overholdes. Noen sier også at de ønsker seg husregler og de ser at dette kunne vært til hjelp i det daglige.

Vi spurte også om oppfølgingen fra flyktningsjenseten og hvorvidt det ble tatt tak i når det var konflikter i bofellesskapene. Her er svarene varierende fra de som sier at de har prøvd å få hjelp, men har blitt møtt med beskjed om at de må ordne opp selv til de som føler at flyktningsjenseten har prøvd, men ikke lyktes. Noen sier også at de har fått hjelp av flyktningsjenseten til å komme seg over i ny bolig når konfliktene har blitt for store. Det er også noen som sier at de helst foretrekker å prøve å ordne opp selv.

Nei, vi spør ikke om hjelp. Vi har en kultur, den har vi med oss overalt. Det er best å løse konfliktene internt, men konflikter må løses! Det er sjelden man tar kontakt med kommunen, bare hvis konfliktene blir veldig store.

3.4 Samarbeid og oppfølging

Når det kommer til samarbeid og oppfølging er det også store variasjoner blant informantenes svar. Noen få sier at de ikke har hatt behov for oppfølging på grunn av at det har fungert bra i bofellesskapet og noen sier at de har fått hjelp, men at de ønsker mer hjelp. De fleste sier at de opplever at de ikke blir forstått og at de må klare seg selv.

Det er en stor andel av flyktingene som sier at de opplever brudd på avtaler i form av at de har blitt lovet at dette skulle være midlertidig slik som vi så tidligere i rapporten. Majoriteten opplever også at flyktningsjenseten er lite tilgjengelig, og at de ikke får tak i dem når de føler behov for bistand. Informantene fra to kommuner føler derimot at de får hjelp når de tar kontakt og at de blir forstått.

Jeg ringer til flyktningkontoret og får komme på kontoret og snakke med henne. Jeg får hjelp. Jeg får nesten bestandig komme samme dag.

De aller fleste informantene sier at de har lite kontakt med de ansatte i flyktningtjenesten og at de ikke kommer på besøk i bofellesskapene. Mange signaliserer at de ønsker mer oppfølging i form av avtaler på kontoret eller besøk. De ønsker at noen skal spørre dem hvordan det går og om det er noe de trenger hjelp til.

Konsulenten kommer ikke på besøk til oss. I andre kommuner kommer en personlig kontakt og hjelper til, gir oppfølging.

Det var ingen som kom for å følge opp og spørre hvordan det gikk. Det burde kanskje være noen som kom hver 3. måned? I alle fall når det er utskiftning og en ny person kommer inn i bofellesskapet. Noen burde introdusere han.

Jeg tror at det er viktig at flyktningkonsulenten drar på besøk i bofellesskapene noen ganger.

I forhold til inngåelse av kontrakter var dette noe som flyktningene hadde lite refleksjoner om og lite fokus på. Det ble stilt spørsmål i forhold til kontraktinngåelse til alle, men det var veldig få som hadde noe svar på dette. Blant de som svarte på det sa noen at de hadde skrevet under en kontakt med kommunen når de kom, hvor det sto at de skulle bo i bofellesskap. En av informantene sa at han ikke helt visste hva som stod i kontrakten, men han trodde det var litt om hva han skulle betale i husleie. En annen av informantene sa at det var litt dumt at strømgregningene kom til en person for det hadde blitt konflikter på grunn av at en av de i bofellesskapet ikke ville betale sin del. Generelt sier mange av informantene at de synes de får lite informasjon fra kommunen og de synes det er vanskelig å orientere seg i det norske systemet. En av informantene påpekte at det var viktig at det ble brukt tolk når det skulle gis informasjon.

Det er viktig å få svar på det man lurer på. Det er vanskelig å ikke vite hvem som har ansvaret og å ikke få svar på det man har spørsmål om.

3.5 Tilrettelegging av bofellesskap

Informantene har mange ulike tanker rundt tilrettelegging av bofellesskap. Dette handler både om den fysiske utformingen av boligen, men mest om hvem som bør bo sammen, hvordan dette bør velges og hvilken informasjon de får på mottaket. Det siste går på at det bygger seg opp en forventning hos flyktningene om at de skal få egen bolig slik som nevnt tidligere i rapporten.

Når det kommer til hvem som skal bo sammen så sier de aller fleste informantene at det er viktig at det er valgfritt. Flere har opplevd at de ikke har fått velge, og de tror bofellesskap kan fungere bedre hvis det er folk som *vil* bo sammen.

Folk må ikke føle at de blir presset til å bo sammen med fremmede.

Det er bred enighet blant informantene om at det er en fordel hvis man kjenner hverandre på forhånd, men noen sier at dette likevel ikke er noen garanti for at det skal gå bra.

Det er ikke sikkert at det fungerer å bo sammen likevel om man er kamerater eller har bodd på samme mottak. Man kjenner dem ikke så godt, det blir noe annet å bo sammen over tid og under andre omstendigheter.

Når vi snakker om hvem som skal bo sammen så er mange av informantene opptatt av at alle er forskjellige, og at det er det som gjør det så vanskelig å bo sammen og å sette sammen hvem som skal bo sammen. Stort sett alle er enige i at det å ha forskjellig bakgrunn ikke er bra, med unntak av en informant som åpner for at det kan være en løsning at flyktninger og nordmenn bor sammen. Han sier at dette kan være en fordel i forhold til å lære seg språket og å bli integrert. Mer spesifikt er informantene opptatt av at det er viktig at de som bor sammen har samme språk, samme kultur, samme etnisitet og at de har like interesser og holdninger. Når de snakker om interesser og holdninger peker noen på at det er en fordel å ha like holdninger til røyking, religion og alkohol. Noen sier også at det er viktig at man er fra samme område i et land, da det kan være store forskjeller på for eksempel by/ bygd i et land. Det trekkes også frem at antall personer som bosettes sammen vil være viktig og mange sier at det er bra med så få som mulig. En annen ting som trekkes frem av nesten alle er at det er viktig at man er på samme alder, og noen sier at dette kan gjøre at man har mer felles interesser.

De som bor i fellesskap må komme fra samme land og ha samme språk. Jeg har ikke mye peiling på de som kommer fra andre land. Når vi kommer fra samme land har vi mer toleranse, mens hvis man er fra ulike land blir det mer vanskelig. Man kan ikke gjøre som man vil og ulike reaksjoner kan være vanskelig. For eksempel i helgene er det noen som alltid vil ha besøk. Det er viktig med like meninger om besøk, drikking og så videre... Lik alder er også viktig, ved ulik alder vil ideer og tanker være forskjellige. De unge ønsker andre ting og man har ulik konsentrasjon når man skal gjøre lekser, noen tåler at det er bråk og andre ikke.

En av informantene fortalte at hun synes det var greit å bo sammen med noen som ikke var på samme alder. Hun var opptatt av at dersom man viste respekt og toleranse så var det ikke noe problem å bo sammen.

Selv om vi var forskjellige så var ikke det noe problem for meg. Forskjellige mennesker har ulike rutiner, økonomi og hobbyer... Hvis man har respekt for hverandre går det bra.

En annen ting som en del av informantene fokuserte på var standard på boligen og hvordan det var tilrettelagt til de kom flyttende. Flere av informantene sa at de følte at boligen ikke var gjort klar når de kom, og at det var mye utstyr som manglet og mye som var gammelt. De var opptatt av at dette er en viktig forutsetning for trivsel.

Vi hadde blitt lovt at noen fra kommunen skulle komme til togstasjonen og møte oss, men når vi kom dit var det ingen som kom... Da vi kom til bofellesskapet var det helt tomt, ingen møbler og vi var uten strøm i 10 dager.

Noen mente at det hadde vært lettere å bo i bofellesskap dersom soverommene hadde vært større, og en del var opptatt av at det var viktig at husene hadde samme standard som det som er "vanlig standard" i Norge. Et annet forhold som noen få nevnte var at det var viktig at de hadde egen nøkkel til sitt eget rom.

3.6 Tanker om fremtidig bosituasjon

Det er gjennomgående blant alle informantene, med unntak av en, at de ser for seg bofellesskap som en midlertidig løsning. Likevel er det et stort spenn i hva de ser for seg i forhold til tidsperspektiv, og hva de oppgir som grunn for at de ser for seg at de kommer til å flytte etter hvert. Mange håper å flytte så fort som mulig på grunn av konflikter eller at de er lei av å bo sammen med andre, mens andre sier at de skal bo i bofellesskapet til de er ferdig på introduksjonsprogrammet og kontraktsperioden for bofellesskapet er over. Noen sier også at de skal bo i bofellesskapet frem til de får familieforening.

Jeg tenker at det å bo sammen i to år ikke er noe problem.

De som ikke flytter på grunn av uoverensstemmelser i bofellesskapet begrunner sitt ønske om å flytte i at de ønsker å ha mer privatliv, at de ønsker familieforening eller at de rett og slett bare ønsker å bo alene.

Blant informantene er de aller fleste opptatt av at de ønsker å få seg en jobb når de er ferdige på introduksjonsprogrammet, eller de ønsker å fortsette å gå på skole. Mange er opptatt av at de ønsker å gi noe tilbake til samfunnet og sier at de ikke ønsker og bare ta i mot penger fra staten uten å gjøre noe.

En stor andel av flyktningene vi har snakket med er bekymret i forhold til overgangen til ny bolig. Noen få sier at de har fått vite at de kan få hjelp over i ny bolig når de er ferdige på introduksjonsprogrammet, og det er de glade for. Mange snakket imidlertid om at de tror det ville bli vanskelig for dem å finne ny bolig selv, og de hadde fått beskjed fra kommunen om at de måtte ordne bolig selv når de skulle flytte. En av informantene illustrerer utfordringene i forhold til å finne bolig på følgende måte:

Hvis jeg ser en annonse på finn.no og jeg ringer og sier: Jeg heter og vil finne meg et hus, så får jeg til svar: Jeg er opptatt.

Blant dem vi har snakket med er det veldig få som ser for seg å flytte til en annen kommune. De som bor i bofellesskap er mest opptatt av at de vil finne seg leilighet eller hus, men så godt som ingen ytrer ønske om å flytte ut av kommunen.

Jeg skal selvfølgelig bo i denne kommunen... Først hjelper kommunen meg, etterpå jobber jeg og betaler skatt til kommunen.

3.7 Bosettingsansvarlige

I tillegg til å intervjuer flyktningene har vi også valgt å snakke med syv personer som jobber med bosetting av flyktninger i kommunene. Dette er ikke en evaluering av bosettingsarbeidet i kommunene, og vi har ikke gått konkret inn i organiseringen av bosettingsarbeidet. Vi synes likevel at de bosettingsansvarliges perspektiv var et viktig supplement til diskusjonen og våre anbefalinger for videre arbeid med bofellesskap. Det er også interessant å snakke med de bosettingsansvarlige fordi de har et "utenforperspektiv", og det er interessant å se om deres vurderinger er i samsvar med flyktningenes vurderinger i forhold til hvordan det fungerer og hvilke kriterier som bør ligge til grunn for at det skal fungere.

Det er store variasjoner i måten kommunene som er representert i utvalget har valgt å organisere bosettingsarbeidet og arbeidet med bofellesskap. I en av kommunene var flyktningtjenesten organisert under NAV, mens den i de andre kommunene var en egen enhet. I kommunen hvor tjenesten var organisert under NAV hadde de fordelt ansvaret slik at en hadde ansvar for bolig, en for økonomi og en for introduksjonsprogram. I en av de andre kommunene hadde de et prinsipp om at det skulle være "åpen dør", og det var ingen fast fordeling mellom de som jobbet der i forhold til hvem som skulle ha ansvar for hvilket område.

Blant de bosettingsansvarlige er det jevnt over en enighet om at bofellesskap ikke er den ideelle løsningen, men noen sier at det kan fungere godt som en midlertidig boløsning.

Dette er et nødvendig tiltak for å nå målene om bosetting av flyktninger. Denne boformen har sine fordeler og ulemper. Det gjelder å vektlegge fordelene og redusere fokus på ulempene.

Den første boligen skal ikke være den permanente boligen.

De fleste av de bosettingsansvarlige sier at de ser at bofellesskap kan fungere greit en stund, men at det etter hvert som tiden går kan bli vanskelig å få bofellesskap til å fungere. En av kommunene vi snakket med hadde valgt å gå bort fra bofellesskap som boløsning på grunn av at de så at dette ikke fungerte over tid, og at det bare førte til mer arbeid i etterkant av bosettingen. Grunnen til dette var at det etter en tid ble konflikter i bofellesskapet og at de ble nødt til å finne annen bolig til en eller flere av de som bodde i bofellesskapet. En annen av kommunene sa derimot at de trodde bofellesskap kunne være en god løsning for de som hadde en god relasjon og som fikk det til å fungere. Her ble det sagt at det er en fordel at de som skal bo sammen har samme bakgrunn, kultur og at de er fra samme land. I tillegg sier noen at det er viktig at de er like i alder.

Flere av de bosettingsansvarlige sier at de er opptatt av, og har ytret ønske til IMDi om, at de som bosettes sammen i bofellesskap på forhånd har sagt at de ønsker å bo sammen. De tror dette kan være et viktig kriterie for å lykkes med bosettingen. De sier samtidig at dette er noe de har liten kontroll på, da de ikke er i kontakt med flyktningene mens de bor på mottak lengre. Tidligere var de ute på mottakene og informerte, men dette blir nå organisert på en annen måte.

Vi drar ikke ut til mottakene selv lengre. IMDi står for sammensetningen av bofellesskapene... Det er altså ikke vi som står for informasjonen som gis ved mottaket.

Tidligere var vi alltid aktivt inn i prosessen ved at vi alltid dro til mottaket, vi hadde gode relasjoner med mottakskoordinatorerne og vi hadde samtaler med alle. Tilbudet ble klart definert og vi gav informasjon. Det fungerte godt på dette planet, men var samtidig en flaskehals i bosettingsprosessen.

Noen nevner også at det at å si nei til bosetting i bofellesskap er å si nei til bosetting med offentlig hjelp. De ser at dette gjør at bofellesskap blir en slags tvangsløsning, men understreker samtidig at det er viktig at flyktningene selv har ønsket boformen.

Likevel om det er "tvang" så prøver man å bruke litt skjønn.

Det ble fra 2010 (IMDi 2010a) innført en praksis som gjør at den første boligen flyktningen får er den eneste boligen man får med offentlig hjelp. Når vi snakker med bosettingsansvarlige om overgangen til ny bolig etter bofellesskap sier de fleste at de tidligere har hatt ordninger hvor de har hjulpet flyktningene i denne overgangen. Dette

har imidlertid i de fleste kommunene nå blitt innskjerpet. Begrunnelsen for dette er ofte at man ikke har kapasitet til å bistå på grunn av bemanningssituasjonen og kapasiteten i tjenesten. Flere av de bosettingsansvarlige sier at de ser at det er vanskelig for flyktningene å finne bolig selv, og mange av kommunene prøver å bistå flyktningene i prosessen til en viss grad, selv om de ikke lenger har plikt til dette. En av de bosettingsansvarlige forteller at de stiller garanti ved førstegangs bosetting, men at det ved andregangs bosetting må søkes NAV om å stille garanti. Han sier samtidig at de har vært litt "rausere" i forhold til de som flytter fra bofellesskap til ny bolig. Han sier at grunnen til dette er at de ser at det at de stiller garanti kan være til hjelp når flyktningene skal bytte bolig. Noen av de bosettingsansvarlige sier at de fokuserer på at bofellesskap er midlertidig, og det er bred enighet blant de bosettingsansvarlige om at systematisk jobbing i forhold til bolig etter bofellesskap er viktig.

Vi vektlegger at bofellesskap er første trinn i deres boligkarriere, men vi kan ikke gi dem eksakt tidsramme på hvor lenge. Vi har ingen som til enhver tid forsyner oss med boliger.

I forbindelse med dette trekkes det også frem at det er vanskelig å få til rullering i de kommunale boligene, også i forhold til flyktninger, og at det er ønskelig fra kommunens side å hjelpe dem ut på det private markedet etter hvert. En av informantene sier at det er mange grunner til at det kan være vanskelig å få flyktninger over i det private markedet, og trekker da frem flyktningsboevne, deres tradisjoner og deres manglende kunnskap om det norske systemet som barrierer. På spørsmål om hva hun mener med boevne sier hun at det handler om at de ikke er vant til å bo slik som vi gjør i Norge og at det rett og slett er en del praktiske ting ved det å bo som de ikke kan. Hun sier i forbindelse med dette at hun tror noen synes det er greit å bo kommunalt, for da har de noen som hjelper dem med de praktiske tingene som de selv ikke kan. I forhold til tradisjoner sier hun at det virker som noen av flyktningene har lite tradisjon for å ta opp lån, for eksempel i forbindelse med kjøp av bolig, og at det er mange som vegrer seg i forhold til dette. I forhold til manglende kunnskap om det norske systemet sier hun at det er vanskelig for flyktningene å orientere seg i alle systemene som vi har i Norge og hun tror det er vanskelig for dem å få oversikt over hvilke rettigheter og ordninger som finnes.

Alle de bosettingsansvarlige er opptatt av at det er viktig med individuelt tilrettelagte tilbud for flyktningene. I en av kommunene forteller bosettingsansvarlig at de har hjemmebesøk en gang i måneden de første seks månedene, og etter dette i forhold til behov. Noen av de bosettingsansvarlige sier at de har få henvendelser om konflikter i bofellesskapene, mens andre sier at de har inntrykk av at det er mye konflikter og at flyktningene kommer og sier at de vil flytte. De som opplever at det er konflikter ser at kildene til konflikt er praktiske ting som vasking, matlaging, røyking og rydding. To av de bosettingsansvarlige sier at de ikke opplever at det er konflikter i bofellesskapet. En av dem er av den oppfatning at de går lei av å bo sammen etter en stund, mens den

andre sier at det ikke har vært noen problemer i bofellesskapet og at de som bor der ser ut til å trives.

4. Diskusjon av funn

I denne delen av rapporten vil vi diskutere og løfte frem noen tema som vi på bakgrunn av intervjuene med flyktningene ser er sentrale. Vi vil også bruke den informasjonen vi har fått i samtale med de bosettingsansvarlige. Dette anser vi som relevant tilleggsinformasjon når man skal se på hva som fungerer bra og hvor utfordringene ligger i forhold til å få bofellesskap som boform til å fungere.

4.1 Informasjon

Gjennom intervjuene har det kommet tydelig frem at flyktningene synes informasjonen både på mottaket og etter ankomst til kommunen er mangelfull. Dette er sammenfallende med funn fra Thorshaug et al. (2009) hvor en fant at utfordringer kan være knyttet til arbeidet forut for bosettingen, hvor både kommuner og mottak opplever problemer knyttet til informasjonsarbeid og holdningsarbeid i mottakene. Vi ser at det er viktig at informasjonen i forhold til bofellesskap som en mulig løsning kommer i en tidlig fase på mottaket, slik at det ikke bygges opp en forventning om å bli bosatt i egen leilighet. Det kommer klart frem at mange av flyktningene en stund hadde sett for seg noe annet enn bosetting i bofellesskap mens de var på mottaket. Dette vil være uheldig i forhold til motivasjonen for denne boformen når denne blir en realitet. Det vil også være viktig at flyktningen får informasjon som er konkret i forhold til akkurat den kommunen de skal bo i, slik at de er forberedt på dette en stund før flytting. I tillegg vil det være relevant at de får informasjon om hvem de skal bo sammen med. Dette vil kreve godt samarbeid mellom IMDi, mottaket og kommunen.

Det vil være viktig at ansatte på mottaket løfter frem fordelene ved bosetting i bofellesskap, men også at flyktningene realitetsorienteres på forhånd slik at de har en reell forståelse av hva bofellesskap innebærer. Det ser ut til at mottakene og kommunene har gjort en grundig jobb med å informere og motivere i forhold til den økonomiske fordelene av å bo i bofellesskap. Samtidig er det en del av flyktningene som ikke ser denne fordelene som så stor at de ønsker å bo i bofellesskap. På bakgrunn av regelen om at det å takke nei til bofellesskap er å takke nei til bosetting med offentlig støtte (IMDi 2010b), er det mange av de som i utgangspunktet ikke ønsker å bo i bofellesskap som likevel mottar denne boformen. Kommunene, IMDi og mottakene må bli flinkere til å også fokusere på andre fordeler ved å bo i bofellesskap og bruke disse som motivasjonsfaktor. Kanskje kan det store fokuset på de økonomiske fordelene gjøre at det blir mindre fokus på blant annet muligheten for nettverksbygging, noe vi gjennom undersøkelsen ser at det er lite fokus på blant flyktningene.

Også informasjonen til flyktningene *etter* at de er bosatt oppfattes som mangelfull. Flyktningene gir uttrykk for at de sitter med spørsmål som de ikke får svar på, og de føler at det er mye informasjon de skulle ha hatt, som de ikke får. Noen sier også at de har fått informasjon, men ikke forstått den på grunn av at det ikke har blitt brukt tolk. Når vi analyserer intervjuene ser det ut til at det i noen tilfeller er gitt informasjon i en tidlig fase av bosettingen, men at denne kan ha blitt misforstått eller oppleves som mangelfull. Det er også gjennomgående at graden av informasjon blir gradvis mindre jo lengre flyktningene bor i kommunen. Det er av vesentlig betydning at det alltid sikres at all informasjon er forstått gjennom bruk av tolk.

Det er viktig med konkret informasjon som gir lite rom for misforståelser. Flere av flyktningene sier at de har fått informasjon som siden har blitt trukket tilbake, noe som gjør at de mister tilliten til det som blir sagt. God informasjon og følelsen av forståelse vil være viktig for at flyktningene skal føle seg ivaretatt. Det ser ut til at lite eller mangelfull informasjon skaper forvirring, usikkerhet og frustrasjon hos flyktningene, noe som igjen gir seg utslag i konflikter og følelse av maktesløshet. Det å få god informasjon kan gjøre at flyktningene føler at de får mer oversikt over eget liv og at de har mer mulighet til å påvirke egen hverdag gjennom at de har kunnskap om hvilke muligheter som finnes.

4.2 Tilrettelegging av bofellesskap

I intervjuene har vi sett at det er mange som er opptatt av boligens fysiske utforming, standard og hvordan den er utstyrt. Flere av flyktningene opplevde at boligen ikke var gjort klar til de kom slik som de hadde forventet. Noen sier at de ikke føler seg velkommen og de beskriver førsteinntrykket som dårlig. Gjennom at flyktningene får følelsen av at alt er uferdig, at ting mangler og at dette har vært "hastverksarbeid" fra kommunens side styrker ikke dette flyktningenes ønske om å bo der. Thorshaug et al. (2009) påpeker også at bofellesskap krever gode forberedelser før innflytting. Kommunen bør sikre at alt er på plass når flyktningene flytter inn og det bør lages sjekklister som ivaretar dette. Det å få et dårlig førsteinntrykk av leiligheten vil være en dårlig start for både utvikling av gode relasjoner blant beboerne og godt samarbeid mellom kommunen og flyktningen. Vår analyse viser at tydelig informasjon til flyktningene på forhånd om hva som er i leiligheten og hvordan den ser ut vil være en fordel, og kan gjøre at flyktningene ikke opparbeider forventninger som ikke blir møtt. Dette vil kreve god informasjon og godt samarbeid mellom kommunen og mottaket.

Det er også viktig å se på boligens utforming og hva som skal til for at en bolig er egnet som bofellesskap. Det signaliseres fra flyktningenes side at størrelsen på soverommene er av stor betydning, da det er her de har mulighet for å ha privatliv. De fleste av bofellesskapene er leiligheter som er ment for familier og det er da naturlig at størrelsen

på soverommene varierer. Gjennom å ha større soverom vil muligheten for å ha privatliv være større, og det kan kanskje være forebyggende i forhold til konflikter. Det signaliseres av mange at det å ha mulighet for å gjøre lekser på sitt eget rom vil være viktig. I tillegg kommer det tydelig frem at TV er en kilde til konflikt og vi ser at det å ha mulighet for å ha hver sin TV er noe som kunne vært med å redusere konfliktnivået. Studier av bofellesskap av ulik form viser at boliger som er romslige, inneholder flere oppholdsrom og har avstand mellom soverommene kan sikre bedre relasjoner mellom beboerne (Ahrentzen 2003).

4.2.1 Sammensetning av bofellesskap

En annen ting som er viktig i forhold til tilrettelegging er hvem som skal bo sammen. Det kommer tydelige frem gjennom intervjuene at flyktingene selv og noen av de bosettingsansvarlige mener at det er viktig at de som skal bo sammen har valgt hverandre. I tillegg er det viktig at det tas hensyn til alderssammensetningen og hvilken bakgrunn flyktingene har, både i forhold til land og kultur. Det gis sterke signaler om at det er viktig at man har en felles forståelse for at man skal kunne få bofellesskap til å fungere. Dette betyr at det ideelle er at gruppen settes sammen av personer som selv ønsker å bo sammen. Dersom dette ikke er mulig er det viktig at det er noen som kjenner flyktingene fra mottaket som er med i denne prosessen. Det er også viktig å understreke at det at man kjenner hverandre ikke er noen garanti for at bofellesskapet fungerer, men det ser ut til å skape et bedre utgangspunkt enn hvis man ikke kjenner hverandre.

Det er i forbindelse med dette viktig å diskutere hva som vil være den mest hensiktsmessige organiseringen i forhold til bosettingsarbeidet fra mottak til kommune. Per i dag er det IMDi som i stor grad setter sammen bofellesskapene, mens det tidligere i større grad var kommunene som hadde ansvar for dette. Noen av de bosettingsansvarlige fortalte at de tidligere reiste ut til mottakene for å rekruttere og informere, men at de nå som regel ikke møter flyktingene før de kommer flyttende. Det bør vurderes hvorvidt det fungerer godt slik det er i dag, eller om det er andre måter å gjøre det på som fungerer bedre. Det er kommunen som best kan gi informasjon om tilbudet i akkurat sin kommune, og kanskje kan dette være en fordel i forhold til å klare å rekruttere. I tillegg er det svært viktig at mottaket har en stor rolle i dette arbeidet, da det er de som kjenner flyktingene best.

4.2.2 utfordringer og konfliktskapende elementer

Vi ser at både flyktningene og bosettingsansvarlige ofte oppgir "dagligdagse problemer" som kilde til konflikter i bofellesskapene. For å redusere omfanget av slike konflikter må det være klare kontrakter og husregler som regulerer dagligdagse forhold som leksetid, fordeling av bad og kjøkken, røyking og så videre. Det vil være en fordel at beboerne deltar i prosessen med å utarbeide slike regler, men det er viktig at dette blir gjort i en tidlig fase for å forebygge at uoverensstemmelser oppstår fra starten av. Slik det er i dag er dette noe IMDi sier at bør gjøres (IMDi 2010), men vi ser at utarbeidelse av konkrete husregler er en absolutt nødvendighet for at bofellesskap skal fungere. Det er også viktig at husreglene følges opp i fortsettelsen og at det er spesifisert hvilke konsekvenser eventuelle regelbrudd kan få. Det å ha klare husregler som følges opp kan være forebyggende for konflikter i bofellesskapet.

I forhold til slik regulering av voksnes hverdag, vil det være viktig å skape en god balanse mellom brukermedvirkning på den ene siden og klare, nødvendige og tydelige regler på den andre siden. I en av kommunene så vi eksempel på at de hadde mål om månedlige besøk i bofellesskapet de første seks månedene. Dette er noe vi tenker bør videreføres. I Thorshaug et al. (2009) fant man at det var mindre oppfølging for flyktninger over 25 år enn for de under 25 år og dette så ut til å bunne i en tanke om at eldre enslige flyktninger ikke har behov for den samme oppfølgingen som yngre enslige. Det påpekes videre at denne balansegangen mellom oppfølging og individualitet opplevs som vanskelig av flere informanter, og at dette bør være et fokusområde.

Vi ser også at flyktningene ikke alltid forteller om konflikter som handler om spesifikke problemer, men om at det blir stille, altså at kommunikasjonen opphører. Ifølge Ledang (1996) er det i en konflikt mellom mennesker vanlig at kommunikasjonen svikter. Og selv om det er taust mellom partene, vil et tydelig kroppsspråk fortelle at noe er galt. Dette ser vi at mange av flyktningene sier noe om; at de ikke snakker sammen, at de prøver å unngå å være i samme rom og at de ser at den andre er misfornøyd. Dette er ting som vanskelig kan reguleres gjennom husregler, og som fordrer annen type oppfølging. Den manglende kommunikasjonen kommer ofte etter lang tid med konflikt, og gjennom vår analyse ser det ut til at dette blir en slags "overlevelsesstrategi" for flyktningene for å få bofellesskapet til å fungere. Ut fra dette ser vi at i tillegg til forebygging av konflikter gjennom husregler og jevnlig oppfølging bør det legges til rette for konflikthåndtering eller meglings mellom beboerne ved konflikter. Det bør lages rutiner som ivaretar dette slik at konflikthåndtering gjennomføres i alle tilfeller hvor det oppstår konflikter i bofellesskapet.

Noen få av informantene forteller om oppfølging i den første fasen etter bosetting i kommunen og dette fremstilles som positivt. Det ser imidlertid ut til at det er

gjennomgående at oppfølgingen gradvis avtar etter hvert som månedene går. Dette resulterer i at det til slutt blir opp til flyktingene å ta kontakt dersom de føler behov for bistand. Dette er en ordning som kan bidra til at konfliktene i bofellesskapet bygger seg opp uten at det er noen som vet om konfliktene, og kan resultere i at flyktingene tar kontakt først når de ønsker å flytte. Ved å ha jevnlig oppfølging kan man i større grad avdekke og forbygge konflikter på et tidlig tidspunkt og kanskje forlenge botiden i bofellesskapene.

Et annet forhold som blir problematisert er behovet for privatliv. Flere av flyktingene sier at de føler at de har behov for å styre sin egen hverdag mer, at de har behov for å trekke seg tilbake og være alene eller at de ønsker å ha besøk av venner eller kjæreste. Dette er også problematisert i andre forskningsrapporter, hvor det kommer frem at en utfordring som oppstår i etterkant av bosettingen er når behovet for privatliv og en normalisering av tilværelsen kommer i konflikt med det å bo sammen med andre (Knudsen 1990; Bunar 1998; Thorshaug et al. 2009).

4.3 Bofellesskap som midlertidig løsning

Gjennom undersøkelsen kommer det klart frem at konfliktene i et bofellesskap ofte oppstår etter noen måneder. Det signaliseres av de fleste at det er vanskelig å ikke vite hvor lenge de skal bo der, og flere av både flyktingene og de bosettingsansvarlige sier at de tror bofellesskap kan fungere bra som en midlertidig løsning. Vi ser at hvis løsningen er midlertidig og man klarer å motivere for bofellesskap som en frivillig boform en periode er det større sjanse for at denne boformen kan fungere. Dersom man kommer til den konklusjonen at man ønsker bofellesskap som midlertidig løsning blir neste spørsmål: hvor lenge? Vi ser at konfliktene i bofellesskapene ofte oppstår etter noen måneder og en av flyktingkonsulentene sa at de så at problemene oppsto etter rundt et halvt år. Dersom man skriver kontrakter for ett år til å begynne med kan dette både være en motivasjon for flyktingene til å flytte i bofellesskap og de kan få en følelse av at de blir hørt i prosessen. Dette er også i samsvar med funn fra en undersøkelse gjennomført på oppdrag av Husbanken, hvor flere av de kommuneansatte sa at bofellesskap primært egner seg som gjennomgangsbolig kun det første året av bosettingen (Thorshaug et al. 2009). Med disse elementene i bunnen er det også muligheter for at bosettingen blir mer vellykket og at det blir ønskelig med videreføring av denne boformen. Men for at dette skal være mulig blir det viktig med oppfølging slik vi har nevnt tidligere i rapporten.

Hvis man skal se for seg bofellesskap som en midlertidig løsning er det også viktig å se på hva som er utfordringene i forhold til overgang til ny bolig og å sikre flyktingene en boligkarriere. Det signaliseres både fra bosettingsansvarlige og fra flyktingene at

overgangen til ny bolig er vanskelig, ofte på grunn av mangel på kommunale boliger som er tilpasset enslige. Dette kommer også frem i en annen undersøkelse som er gjort i forhold til boløsninger for enslige flyktninger (Thorshaug et al. 2009).

I tillegg til mangel på denne type boliger i den kommunale boligmassen er det også en utfordring at det er vanskelig for flyktingene å få innpass på det private boligmarkedet. Flere av flyktingene opplever at det er vanskelig å få leie private boliger på grunn av blant annet kommunikasjonsproblemer og at de ikke får hjelp til å ta kontakt med utleiery. Ifølge Likestillings- og diskrimineringsombudet viser forskning at innvandrere forskjellsbehandles på boligmarkedet (Likestillings- og diskrimineringsombudet 2009). I tillegg til innvandreres generelt større problemer med å få leie bolig enn andre grupper, viser også landbakgrunn seg å ha betydning for hva slags betingelser som stilles og hvilke hindringer de ulike gruppene møter når de leter etter bolig (Thorshaug et al. 2009). Dette betyr at det vil være viktig å bistå flyktingene med å komme seg inn på det private boligmarkedet.

Denne prosessen vil kreve mye tid og arbeid fra de bosettingsansvarliges side, noe mange bosettingsansvarlige signaliserer at vil være en stor utfordring med den bemanningssituasjonen de har per i dag. Det er i tillegg i flere kommuner uklareheter i hvem som har ansvar for andregangs bosetting, og det er liten kapasitet for å jobbe med dette i flyktingetjenestene. Gjennom undersøkelsen ser vi at flyktingene har lite informasjon og kunnskap om det norske boligmarkedet og hvilke muligheter som finnes. Det er kjent at det er en utfordring å sikre flyktinger en boligkarriere (St. meld. nr. 23 2003-2004) og for å møte denne utfordringen vil det være viktig med god informasjon og tett oppfølging. Det er i tillegg behov for en presisering av hvem som har dette ansvaret og hvordan det skal ivaretas, slik at man sikrer flyktingene en boligkarriere og sikrer at ikke bofellesskap eller kommunal bolig blir den permanente løsningen. Det må i sammenheng med denne utfordringen også sees på hvilke muligheter som finnes i forhold til ordninger rundt bosetting og støtte. Det vil være viktig at de som skal jobbe konkret med videre bosetting har oversikt på boligmarkedet og sikrer at hver enkelt blir ivaretatt i bosettingsprosessen. Jobbingen med å få flyktingene over på det private markedet vil også være viktig i forhold til å frigjøre kommunal boligmasse for annen bruk.

4.4 Bofellesskap og brukermedvirkning

Gjennom intervjuene har vi sett at de aller fleste av flyktingene vi har snakket med ikke ønsker å bo i bofellesskap. De som sier at de ønsker det begrunner det ofte med økonomiske årsaker, men også noen av disse sier at de i utgangspunktet ikke ønsker å bo slik. Grunnene til flyktingenes ønske om å bo alene er mange, men i tillegg til

konflikter mellom beboerne er behovet for privatliv en av hovedårsakene. Det er i flere tidligere undersøkelser vist at asylsøkere etter et lengre opphold i mottak har et sosialt og psykologisk behov for mer privatliv og en normalisering av sin tilværelse (Bunar 1998, Knudsen 1990; Garvik et al. 2008).

IMDi er opptatt av å synliggjøre at bofellesskap er en vanlig boform også blant nordmenn. I et informasjonshefte som er utarbeidet av IMDi til kommuner og asylmottak om bofellesskap for enslige flyktninger står det følgende:

Bofellesskap er en vanlig boform i Norge; enslige studenter og unge arbeidstakere bor ofte i bofellesskap, dvs. at de deler bolig med en eller flere andre. Ikke alle kommuner som skal bosette enslige flyktninger har mulighet til å tilby flyktningene bolig hvor de kan bo alene. Derfor kan enslige flyktninger som skal bosettes med offentlig hjelp, få tilbud om å bo i bofellesskap. Bofellesskapene kan være satt sammen av IMDi eller kommunen. (IMDi 2010b s. 3)

Vi mener at det må stilles spørsmålstegn ved hvorvidt enslige studenter og unge arbeidstakere kan sammenlignes med den gruppen flyktninger som bosettes i bofellesskap per i dag. På enkelte områder vil det selvfølgelig være likheter mellom disse gruppene, men det finnes også store forskjeller. For det første er det viktig å se at det finnes forskjeller i forhold til nettverket til gruppene og ressursene man har tilgang på gjennom nettverket. Enslige studenter og unge arbeidstakere som er født og oppvokst i Norge vil ofte ha et nettverk som kan representere både fysisk og emosjonell støtte. Blant flyktningene vi har snakket med i undersøkelsen sier så godt som alle at de har lite nettverk i Norge, og de synes det er en stor utfordring å klare å opparbeide seg et nettverk. Fyrand (2005) skriver at sosial støtte- perspektivet slik det brukes i dag legger til grunn at vi utveksler og bytter ulike former for hjelp og støtte i samhandlingen med andre mennesker. Hun skriver videre at det å ha sosial støtte er viktig for alle mennesker, og man henter sosial støtte ut fra ulike personer i forhold til hvilken støtte man har behov for. Nettverksrelasjoner gir oss nødvendige ressurser for at vi skal utvikle oss og mestre oppgaver vi blir stilt overfor (Oltedal 2005). Når vi ser dette i sammenheng med flyktningenes begrensede eller manglende nettverk ser vi at flyktningene vil være i en mer sårbar posisjon enn gruppen som er sammenligningsgrunnlaget.

Et annet moment som utgjør en vesentlig forskjell er at den ene gruppen har valgt dette frivillig og den andre gruppen ofte ikke har gjort det. Vi ser av annen forskning at frivillighet har stor innvirkning på hvordan bofellesskap fungerer (Valenta 2001; Valenta og Berg 2009; Wright, Caspi, Moffitt og Silva 1998). Det at flyktningene ikke har en reell mulighet til å flytte når de ønsker det representerer også en forskjell mellom gruppene. Med reell mulighet tenker vi her på at det er vanskelig for flyktningene å finne

bolig på egen hånd og å få innpass på boligmarkedet. Disse elementene utgjør til sammen en vesentlig forskjell mellom gruppene som gjør at direkte sammenligning er vanskelig.

Gjennom undersøkelsen har vi sett at brukermedvirkning, eller mangel på dette, er et viktig moment. Brukermedvirkning er innført innenfor ulike virksomheter og viser til den innflytelse brukere har i forhold til beslutningsprosesser. Mange vurderer medvirkningsprosesser til å være en måte å sikre en positiv utvikling for ulike grupper i samfunnet som funksjonshemmede, barn og unge, flyktninger og innvandrere både på sentralt og lokalt nivå (NOU 1998:18).

Det kommer sterke signaler fra de aller fleste flyktningene i undersøkelsen om at de føler at deres meninger og tanker ikke blir hørt, at de ikke blir tatt med på råd, at de får lite informasjon og at de opplever å ha lite kontroll over eget liv. Vi ser at opplevelsen av manglende påvirkning gjør at flyktningene blir frustrerte og de har en opplevelse av at de ikke blir møtt og forstått. Det ser ut til at opplevelsen av manglende brukermedvirkning fører til en negativ spiral, hvor tilliten til kommunen svekkes i takt med at flyktningene ikke føler seg forstått.

Vi har gått gjennom et informasjonshefte til flyktninger som er utarbeidet av IMDi (2010c) for å se hvordan brukermedvirkningen blir ivaretatt gjennom informasjonen til flyktninger som skal bosettes i bofellesskap. Her er noen av punktene som flyktningene blir informert om:

- *Du får bare ett tilbud om kommune av IMDi.*
- *Dersom du takker nei til den kommunen IMDi tilbyr, og/eller boligen kommunen tilbyr deg, mister du rett til introduksjonsordning og andre offentlige hjelpetiltak. Dette gjelder også om tilbudet er bofellesskap.*
- *Du kan ikke fortsette å bo i mottak hvis du takker nei til den kommunen og/eller den boligen du blir tilbudt.*
- *Det er vanligvis IMDi, og noen ganger kommunen, som setter sammen bofellesskapet.*
- *Du må selv finne ny bolig hvis du flytter ut av bofellesskapet.*

Vi har valgt å referere til disse på grunn av at dette er punkter som i liten grad gir flyktningene rom for å være med å bestemme og å si sin mening. Flyktningenes opplevelse av å ha liten innflytelse blir på mange måter bekreftet gjennom disse

punktene, og vi ser at deres tanker om at de har liten innvirkning på egen hverdag på mange måter er reelle. Det er også et punkt i veilederen som sier at flyktingene kan ta kontakt med de ansatte på mottaket dersom de har noen de ønsker å bo sammen med. Dette er et punkt som åpner for noe innflytelse, men som flyktingene i undersøkelsen ikke alltid opplever som reelt. Noe av grunnen til dette kan være at de ikke har nok informasjon om at dette er en mulighet de har, noe vi ser gjennom at enkelte sier at det er andre som bestemmer hvem som skal bo sammen så de ser ikke noen grunn til å ønske seg noe. I andre tilfeller har de ytret ønske om hvem de ville bo sammen med, men opplevd at dette ikke har latt seg gjøre av ulike årsaker.

Man kan også si at flyktingene selv har en mulighet til å finne seg bolig og dermed ha innvirkning på eget liv, men dette er i realiteten vanskelig for mange. Vi har tidligere sett på utfordringene flyktingene møter når de skal prøve å finne bolig, og i en såpass tidlig fase som ved utflytting av mottaket, er det stor mulighet for at dette vil være en enda større utfordring. Gjennom å ha den praksisen som er i dag i forhold til bofellesskap er det fare for at bofellesskap vil oppleves som et "påtvunget fellesskap", noe som ikke er anbefalt gjennom tidligere undersøkelser (Valenta 2001, Valenta og Berg 2009).

Det blir i denne sammenhengen viktig å se på hvilke konsekvenser som kan komme ut av slike regler og den begrensede muligheten til medbestemmelse, og det blir viktig å spørre seg: på hvilken måte kan vi bedre klare å ivareta og sikre brukermedvirkning? Vi har laget en figur for å illustrere hva vi mener er viktig for å sikre at brukermedvirkning blir en prosess hvor flyktingene kan føle at de har en reell mulighet for medbestemmelse. Dette vil gjelde både i mottaket og ved flytting til kommune.

Figur 2

Vi ser at det vil det være nødvendig med informasjon som blir forstått og som gir god innsikt i hvilke valgmuligheter som finnes, slik at valgene som blir tatt er reelle. Videre er det viktig at man følger opp jevnlig slik at muligheten for brukermedvirkning blir en pågående prosess som utvikles i takt med relasjonen mellom bruker og hjelper. Brukermedvirkning handler om at bruker og hjelper i samarbeid skal finne ut hva som er den beste løsningen. Ifølge Tronvoll (i Marthinsen et al. 1997 s.74) handler brukermedvirkning på personnivå om at *relasjonen hjelper- mottaker beveger seg fra en terapeutisk relasjon til en samarbeidsrelasjon mer preget av likeverd mellom partene.*

4.5 Organisering av bosettingsarbeidet

For å møte de ulike behovene som vi har diskutert i dette kapitlet vil det være viktig å se på organiseringen av bosettingsarbeidet og hvordan måten bosettingsarbeidet organiseres på kan legge best mulig til rette for god tilgjengelighet og godt samarbeid mellom kommunen og flyktningene.

Vi har gjennom undersøkelsen sett at bosettingsarbeidet er organisert ulikt i kommunene vi har snakket med og at de ulike måtene og organisere det på fungerer i varierende grad for flyktningene. Når vi går mer inn i hva det er som fungerer bra i de ulike kommunene, kommer det frem at “den gode relasjonen” mellom flyktningen og den bosettingsansvarlige er av stor betydning. Om man klarer å skape en god relasjon eller ikke ser ut til å handle mye om tilgjengeligheten til den bosettingsansvarlige og om flyktningene får hjelp når de har behov for det. Det kommer frem gjennom analysen at det er i de små kommunene flyktningene føler seg mest sett og ivaretatt, og flyktningene i de to minste kommunene beskriver uten unntak å ha en god relasjon til flyktningkonsulenten. Det finnes også noen få som beskriver en god relasjon med flyktningkonsulenten i de store kommunene. Det kan være ulike grunner til dette, men det som vi ser som mest tydelig er at tilgjengeligheten er større i små kommuner, i tillegg til at det er mer oversiktlig for flyktningene hvem de skal forholde seg til. Det er viktig for flyktningene at de hele tiden vet hvem som har ansvar for hva og hvem de skal kontakte i ulike situasjoner. I tillegg er det viktig at det er andre som kan bistå flyktningene dersom deres kontaktperson ikke er på jobb.

En god relasjon mellom bosettingsansvarlige og flyktningene er likevel ikke alene med på å gjøre at bofellesskapet kan fungere. Det kreves blant annet god tilrettelegging og oppfølging slik vi har diskutert gjennom dette kapitlet. Dersom slik oppfølging skal være mulig må man for det første se på bemanningssituasjonen i kommunene. Slik situasjonen er i forhold til bemanning i enkelte kommuner i dag, vil det være umulig for bosettingsansvarlige å jobbe systematisk i forhold til husregler, kontrakter, informasjon og bistand i overgangen til ny bolig. Dette betyr at man må se på de menneskelige ressursene som er tilgjengelige i forhold til det antallet som er bosatt, eller man må se på om det er andre instanser i kommunen som kan ta mer ansvar for deler av oppfølgingen. I sistnevnte tilfelle vil det være viktig at man ser på hva som er fordeler og ulemper ved en slik organisering og om det er mulig å holde det oversiktlig og tilgjengelig med en slik organisering.

I arbeidet med å finne gode måter å organisere bosettingsarbeidet på er det viktig at de bosettingsansvarlige i kommunen blir tatt med på råd, da de har mange gode tanker om hvilken tilrettelegging det er behov for. I tillegg er det viktig at flyktningene selv involveres og at det gjennomføres brukerundersøkelser blant flyktningene slik at man

ser hva som fungerer og ikke. IMDi har utarbeidet en veileder i brukerundersøkelser som er et godt utgangspunkt for slike undersøkelser (IMDi 2010d). Det vil i tillegg være viktig å lage gode systemer som gjør at oppfølgingen blir forutsigbar og konkret, både for flyktningene og for de bosettingsansvarlige.

5. Anbefalinger

Ut fra brukernes perspektiver og vår diskusjon har vi kommet frem til konkrete anbefalinger for det videre arbeidet med bofellesskap som boløsning. Vi ser at bofellesskap som boform ofte ikke er den beste løsningen, men dersom bofellesskap skal fungere er det viktig at det er noen momenter som ligger til grunn:

På mottaket:

- Sikre at bofellesskap tidlig blir lansert som en mulig boform.
- God informasjon på mottakene om positive og negative sider ved bofellesskap.
- Konkret informasjon om; kommunen de er tilbudt bosetting i, hvordan bofellesskapet ser ut, hvem som skal bo sammen og hvordan bofellesskapet er tilrettelagt i forhold til utstyr.
- Bosettingskommunen bør få en mer sentral rolle i prosessen fra mottak til bosetting i kommunen.

I kommunen:

- Det bør utarbeides sjekklister som sikrer at bofellesskapet er i orden når flyktningene ankommer, og at det er noen som tar i mot dem når de kommer.
- Det bør utarbeides klare og konkrete husregler i samarbeid med flyktningene som skal bo sammen i bofellesskapet.
- Det bør gjennomføres månedlig oppfølging i bofellesskapet i form av hjemmebesøk og beboermøte.
- Det bør utarbeides rutiner i forhold til konflikthåndtering eller megling ved konflikter i bofellesskapet.
- Kommunen må legge til rette bosettingsarbeidet på en måte som gjør at flyktningene har reell mulighet for brukermedvirkning. Herunder er det viktig at det sikres at informasjon blir gitt og forstått.
- Kommunen bør vurdere hvilke boliger som er egnet som bofellesskap.

Organisatoriske forhold:

- Bofellesskap bør være en midlertidig løsning som er første steg på veien i flyktingens boligkarriere.
- Bofellesskap bør ha en midlertidighet på inntil ett år, med mindre flyktingen selv ønsker å fortsette å bo i bofellesskapet.
- Det bør utarbeides rutiner som sikrer at flyktingene ivaretas i overgangen mellom bofellesskap og annen bolig. Det er også viktig at det presiseres hvor dette ansvaret ligger.
- Det er viktig at man utreder hvilken organisering av bosettingsarbeidet som fungerer best. Både bosettingsansvarlige og flyktinger bør høres i denne prosessen.

Referanser

Ahrentzen, Sherry (2003). "Double Indemnity or Double Delight? The Health Consequences of Shared Housing and 'Doubling Up'". *Journal of Social Issues*, Vol. 59, nr. 3, s. 547–568.

Berg, Berg og Nora Sveaass et al. (2005). "*Det hainnle om å leve...*". Tiltak for å bedre psykisk helse for beboere i asylmottak. SINTEF IFIM, Trondheim.

Bunar, Nihad (1998). "Identitet, flyktningskap, vardagsliv – Självbiografi som en narrativ konstruksjon". I Ålund, Aleksandra (red.), *Mot ett normalt liv: Bosniska flyktingar i Norden*. Nord 1998:7. Nordisk Ministerråd, København.

Fyrand, Live (2005). *Sosialt nettverk. Teori og praksis*. Universitetsforlaget, Oslo.

Garbarino, James og Frances M. Stott (1997). *Hva barn kan fortælle os*. Hans Reitzels forlag, København.

Garvik, Marianne, Thomas Hugaas Molden og Berit Berg (2008). *Hvordan går det nå? Analyse av flytteprosess og nyetablering av leietakere fra hybelhusene i Anders Søyseths veg og Jarleveien*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

Gullestad, Marianne (1989). *Kultur og hverdagsliv*. Universitetsforlaget, Oslo.

Halpern, David (1995). "More than Bricks and Mortar? Mental Health and the Built Environment". *Human Relations*, Vol. 50, Nr. 4, s. 451-460,

Hanche-Dalseth, Marte, Randi Bergem og Unni Aarflot (2009). *Bosetting av flyktinger i kommunene. En studie blant bosettingskommuner i Møre og Romsdal*. Møreforskning Volda, Volda.

Ibenholt, Tone og Oddbjørg Bakli (2009). *Bosetting av flyktinger*. Devoteam daVinci, Oslo.

IMDi (2005). *Bosetting i bofellesskap*. Hentet fra:
http://www.tolkeportalen.no/templates/CommonPage_4664.aspx

IMDi (2008). *Månadsrapport for bosetting – pr. 31.12.2008*.

IMDi (2009). *Hvordan går det med integreringen? Årsrapport 2008*. IMDi, Oslo.

IMDi (2010a). *Bosettingsstrategi 2010*. Hentet fra:

http://www.imdi.no/Documents/Strategier/bosettingsstrategi_2010.pdf

IMDi (2010b). *Bofellesskap for enslige flyktninger. Informasjonshefte om bofellesskap for flyktninger til kommuner og asylmottak*. Hentet fra:

http://imdi.no/Documents/BrosjyrerHefterHaandbok/Bofellesskap_kommuner_nettsjor_v2.pdf

IMDi (2010c). *Bofellesskap for enslige flyktninger. Informasjon til deg som er enslig og får tilbud om offentlig hjelp til besetting i en kommune*. Hentet fra:

http://imdi.no/Documents/BrosjyrerHefterHaandbok/Bofellesskap_flyktn_norsk_14-10.pdf

IMDi (2010d). *Veileder i brukerundersøkelser når innvandrere er brukere*. IMDi og Fafo, Oslo.

Knudsen, John Chr. (1990). "Cognitive models in life histories". I: *Anthropological Quarterly*, Vol. 63, nr. 3, s. 122 – 133.

Koebel, C. Theodore og Margaret S. Murray (1999). "Extended families and their housing in the U.S." *Housing Studies*, 14, s. 124-143.

Lauritsen, Kristin og Berit Berg (1999). *Mellom håp og lengsel. Å leve i asylmottak*. SINTEF IFIM, Trondheim.

Ledang, Jan (1996). I *Konflikthåndtering. En håndbok for ledere og tillitsvalgte*. Kap.1. Kommuneforlaget, Oslo.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (2009). *Saldo 2009*. Likestillings- og diskrimineringsombudet, Oslo.

Marthinsen, Edgar, Torill Tjelflaat og Bernt Olav Utgaard (1997). *Sosialt arbeid. Praksis, fag og politikk*. Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge, Trondheim.

NOU 1998:18 (1998). *Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunen*. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/1998/nou-1998-18.html?id=141324>

Oltedal, Siv (2005). *Kritisk sosialt arbeid. Å analysere i lys av teori og erfaringer*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

Perduco (2008). *Kommuneundersøkelsen. Høsten 2008*. Perduco, Oslo.

Slavnic, Zoran (2000). *Existens och temporalitet. Om det samtida flyktingskapets kompleksitet*. Umeå University, Umeå.

St.meld. nr. 23 (2003-2004). *Om boligpolitikken*. Kommunal- og regionaldepartementet.

Søholt, Susanne og Arne Holm (2010). *Desentraliserte asylmottak og bosetting*. NIBR, Oslo.

Thorshaug, Kristin og Berit Berg (2009). *Rimelige boliger for vanskeligstilte – situasjonen i midtnorske kommuner*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

Thorshaug, Kristin, Marko Valenta og Berit Berg (2009). *Bosetting av enslige voksne flyktninger. utfordringer og muligheter for rask og god bosetting*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

Valenta, Marko (2001). *Asylsøkernes opplevelse og mestring av hverdagssamhandling*. Hovedfagsoppgave i sosiologi. NTNU, Trondheim.

Valenta, Marko og Berit Berg (2009). "User involvement and empowerment among asylum seekers in Norwegian reception centres". *European Journal of Social Work*.

Wright, Bradley, Avshalom Caspi, Terrie E. Moffitt og Phil A. Silva (1998). "Factors associated with doubled-up housing: A common precursor to homelessness". *Social Service Review*, 72, s. 92-111.

Vedlegg 1: Forespørsel om intervju i forbindelse med brukerundersøkelse

Samfunnsforskning AS

Forespørsel om intervju i forbindelse med brukerundersøkelse

NTNU Samfunnsforskning AS har fått i oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) å gjennomføre en brukerundersøkelse blant flyktninger som bor, eller har bodd, i bofellesskap. Formålet med prosjektet er å høre beboernes erfaringer med å bli bosatt i bofellesskap som første gangs botilbud etter bosetting med offentlig hjelp i kommunene. Prosjektet vil ende opp i en rapport som vi håper vil kunne gi innspill og en brukerstemme til IMDi, KS, mottakene og kommunene i deres videre arbeid med å etablere vellykkede bofellesskap for nybosatte flyktninger.

Hovedmålsettingen med prosjektet er å finne ut hvordan flyktningene selv opplever å bli bosatt i bofellesskap, og vi ønsker å ha fokus på både positive og negative sider ved bofellesskap som boløsning. For å få svar på dette ønsker vi å intervju 30 flyktninger fra 6 forskjellige kommuner, og håper at du vil å være en av våre informanter!

Vi planlegger å gjennomføre individuelle intervjuer hvor vi har spørsmål som vi tar utgangspunkt i. Intervjuene vil i stor grad bli styrt av informantene selv og ha fokus på informantenes egne tanker og refleksjoner rundt bosetting i bofellesskap og hvordan bofellesskap kan legges til rette på best mulig måte. Det vil også være fokus på informantenes brukermedvirkning i bosettingsprosessen, i tillegg til deres tanker rundt fremtidig bosituasjon.

Vi ønsker å bruke båndopptaker og ta notater når vi snakker sammen, men dersom du synes det er ubehagelig at samtalen blir tatt opp på bånd kan vi kutte ut dette og heller bare ta notater underveis. Intervjuet vil ta omtrent en time, og vi avtaler tid og sted sammen. Det er frivillig å delta i prosjektet og du kan trekke deg når som helst uten å måtte oppgi noen grunn for dette. All informasjon vil bli behandlet konfidensielt og anonymisert i rapporten slik at det ikke er mulig å kjenne igjen enkeltpersoner. Opplysningene anonymiseres, opptak slettes og notater fra intervjuene makuleres når prosjektet er ferdig, innen utgangen av januar 2011.

Dersom du ønsker å være med som informant i vårt prosjekt er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen.

Med vennlig hilsen

Veronika Paulsen
NTNU Samfunnsforskning AS

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Samfunnsforskning AS

Samtykkeerklæring

Jeg bekrefter med min underskrift at jeg har mottatt informasjon om studien "Brukerundersøkelse blant bosatte flyktninger i bofellesskap" og at jeg ønsker å være informant i prosjektet.

Kommune:

Dato:

Signatur:..... Telefonnummer:.....

Vedlegg 3: Forespørsel om rekruttering av informanter til brukerundersøkelse

Samfunnsforskning AS

Forespørsel om rekruttering av informanter til brukerundersøkelse

NTNU Samfunnsforskning AS har fått i oppdrag fra IMDi å gjennomføre en brukerundersøkelse blant bosatte flyktninger i bofellesskap. Formålet med prosjektet er å innhente beboernes erfaringer med å bli bosatt i bofellesskap som første gangs botilbud etter bosetting med offentlig hjelp i kommunene. Prosjektet vil kunne gi innspill og en brukerstemme til IMDi, KS, mottakene og kommunene sitt videre arbeid med å etablere vellykkede bofellesskap for nybosatte flyktninger.

Med bakgrunn i det økte fokuset på bofellesskap er det sannsynlig at stadig flere bosettingskommuner både ønsker og ser seg nødt til å prøve ut boformen. I forlengelsen av dette blir et svært viktig spørsmål hvordan flyktningene selv opplever det å bli bosatt i bofellesskap, og det er dette som vil være det ledende fokuset i dette prosjektet. Ved å komme frem til konkrete anbefalinger til det videre arbeidet med etablering av bofellesskap, skal prosjektet gi innspill til aktuelle aktører på feltet.

I gjennomføringen av dette prosjektet ønsker vi å intervju 30 flyktninger fra 6 forskjellige kommuner. Det er et ønske fra oppdragsgiver at informantene skal representere et utvalg kommuner som sikrer variasjon i forhold til kommunestørrelse, kommunale erfaringer, region og lignende. Vi ser for oss at vi gjennom å velge flyktninggrupper med ulike kjennetegn, både i forhold til kontinent, hurtighet i saksbehandling og familiegjenforening, kan oppnå god variasjon.

Innenfor språkgruppene skal informantene gjenspeile en variasjon både i kommunetilhørighet, aldersgruppe, kjønn og utdanningsnivå. Vi ser at det også kan være relevant å sikre en variasjon i forhold til botid i bofellesskapene, samt i forhold til om flyktningen selv har tatt initiativ til å bosettes i bofellesskap eller om dette har skjedd på tross av negative holdninger fra flyktningen selv. Vi ser også for oss at det vil være relevant å intervju både personer som bor i bofellesskap per dags dato, og personer som har valgt å flytte ut av et bofellesskap.

Vi planlegger å velge ut informanter i samråd med flyktningkonsulenter i de aktuelle kommunene, og håper dere kan være behjelpelige med dette. Gjennom denne utvalgsmetoden vil vi øke sannsynligheten for at de vi kontakter ønsker å delta i undersøkelsen, da invitasjonen er koblet til en de kjenner. Samtidig sikrer vi at all

førstekontakt skjer gjennom hjelpeapparatet, slik at potensielle informanternes anonymitet sikres frem til eventuell deltakelse i prosjektet.

Intervjuene planlegges gjennomført som individuelle ansikt-til-ansikt-intervjuer. Sted og tidspunkt for intervju skal skje i samråd med beboeren, alt etter hva som passer personene best ut fra livssituasjon. Sikring av informantens anonymitet og trygghet i intervjusituasjonen vil være utslagsgivende for valg av sted. Vi ser likevel at intervjuene med fordel kan gjennomføres hjemme hos informantene, forutsatt at det finnes muligheter for en privat samtale. Det å gjennomføre samtaler i en uformell form gir en trygghet for informantene, som kan gi mer rom for deres egne ideer og vurderinger. Vi regner med at de fleste intervjuene må gjennomføres med tolk og vi vil sørge for at det settes av tilstrekkelig tid både til å forberede tolkene på hensikt og opplegg for samtaler, samt til gjennomføring av intervjuene.

I tillegg til de kvalitative intervjuene ser vi at det vil være av betydning å besøke noen av bofellesskapene som informantene er tilknyttet. Ved å observere boligene kan vi oppnå en tilleggsdimensjon som vil styrke våre vurderinger. Vi har god erfaring fra tidligere prosjekter med denne typen besøk, både i asylmottak og hos bosatte flyktninger. Besøkene trenger ikke å kobles til gjennomføring av intervjuene hvis flere av beboerne er til stede, eller dersom det ikke er ønskelig fra informantens side at samtalen gjennomføres i boligen.

Vi setter pris på at dere er behjelpelig med å rekruttere informanter til prosjektet og ser frem til å samarbeide med dere! Vi vedlegger informasjonsbrev med intervjuguide til informantene slik at dere kan bruke dette i rekrutteringsprosessen.

Hvis det er noen spørsmål i forbindelse med studien kan dere kontakte prosjektleder Berit Berg på telefonnummer 73592556/98291182 eller forskningsassistent Veronika Paulsen på telefonnummer 97073357. Undersøkelsen er sendt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD).

Med vennlig hilsen

Veronika Paulsen
NTNU Samfunnsforskning AS

Vedlegg 4: Intervjuguide

Samfunnsforskning AS

Intervjuguide

Introduksjon

- Kan du si litt om deg selv?
 - o Alder
 - o Nasjonalitet
 - o Sivilstatus (familie i hjemlandet?)
- Når kom du til Norge?
 - o Bodde du i sentralisert eller desentralisert mottak?
- Hvor lenge har du bodd i kommunen?
- Har du venner, familie eller andre bekjente i kommunen?
- Har du jobb eller annet dagtilbud?
- Kan du beskrive hvordan bosituasjonen din er i dag?

Bofellesskap

- Kan du si litt om prosessen rundt bosettingen i bofellesskap?
 - o Ventetid i asylmottak
 - o Fikk du informasjon om muligheter/ alternativer i fht bolig/bosetting.
 - o Var bosettingen i bofellesskap frivillig? Var det mulig å velge annen boløsning? (Husk fokus på "hva er frivillighet?")
 - o Informasjon om muligheten for bosetting i bofellesskap på mottaket? (Vær oppmerksom på "mulighet"- hvordan ble det lagt frem?)
 - o Føler du at det var informasjon som du burde hatt som du ikke fikk?
- Hvem bodde du sammen med?
 - o Var du med i prosessen når det ble bestemt hvem du skulle bo sammen med?
 - o Hva tenker du er viktig når man skal bestemme hvem som skal bo sammen? Hvilke hensyn bør tas? Hvilke kriterier er viktig?
- Kan du si litt om dine erfaringer ved å bo i bofellesskap?
 - o Positive sider ved å bo i bofellesskap
 - o Vanskeligheter eller utfordringer ved å bo i bofellesskap
 - Stikkord: økonomiske, sosiale og integreringsmessige aspekter
- Opplevde du noen gang at det var konflikter i bofellesskapet?
 - o Kan du eventuelt si litt om hva disse konfliktene gikk ut på?
 - o Var det noen som bisto i å løse konfliktene? Hvem? På hvilken måte?
- Kan du si noe om samarbeidet mellom deg og kommunen i forhold til boligen?
 - o Hva er kommunens ansvar?

- Hva er beboerens ansvar?
 - Kontraktinngåelser og avtaler
- Kan du si noe om hvilke forventninger du hadde til boforhold i forkant av bosetting?
 - Har forventningene blitt innfridd?
- Har du noen tanker om hvordan det kan tilrettelegges for at bofellesskap skal kunne fungere best mulig?

Bolig i dag

- Trives du i boligen du har i dag?
- Hva er viktig for deg for at du skal trives i boligen din?
- Hvor lenge ser du for deg at du blir boende i den boligen du har nå?
 - Har du tenkt noe på hva du vil gjøre etterpå?
 - Vet du om hvilke alternativer som finnes i forhold til kjøp og leie av bolig?
 - Har du kjennskap til boligmarkedet i Norge?

ISBN 978-82-7570-229-4

NTNU Samfunnsforskning
Dragvoll Allé 38 B
7491 Trondheim, Norway
Tel: 73 59 63 00
Fax: 73 59 66 24